

LUNDS
UNIVERSITET

Institutionen för psykologi
Psykologprogrammet

Kärleksrelationens gränser

En explorativ studie av upplevda gränser gentemot andra

Jon Andersson Havemose & Emma Magnusson

Psykologexamensuppsats. 2012

Handledare: Ingela Steij Stålbrand

Vi skulle vilja börja med att tacka alla deltagare som gjort denna uppsats möjlig genom att bidra med sina högst personliga upplevelser. Ett stort tack till vår handledare Ingela som hela tiden varit stöttande och trott på oss.

Tack också till:

Jitka och Anna för er hjälp med våra metodologiska och vetenskapsteoretiska frågor. Våra vänner André, Björn, Maria och Louise för att ni ställde upp på provintervjuer och gav oss feedback. Anita och studierektor Jonas för hjälp med samtalsrum på respektive institution. Träffpunkten Rosengården i Lund för er hjälpsamhet och ett fint bemötande. Jonas som förgäves stått vid en skanner i Oxford för vår skull. Emelie-Eleonora för förmedling av kontakt. Och slutligen Daniel och Louise för inspiration till uppsatsämne och utförande.

Sammanfattning

Syftet med denna explorativa, kvalitativa studie är att genom semistrukturerade intervjuer utforska upplevelser av kärleksrelationens gränser gentemot personer utanför den. En heterogen grupp på sju deltagare har värvats för att möjliggöra större variationer i upplevelser av relationsgränser. Tematisk analys har använts för att identifiera teman i intervjumaterialet. De upplevda relationsgränserna har identifierats som både fasta och rörliga. Gränsen för sexuell kontakt med andra är i högre grad fast än vid till exempel känslor för och fantasier om andra. Gränserna är även beroende av ett antal faktorer, såsom relationen till personen utanför kärleksrelationen, kön, skada, öppenhet, känslor, delaktighet, behov av stöd och antal tillfällen. Orsaken bakom dessa temans påverkan på gränserna, kan vara värdering av hot/brist på kontroll samt utilitaristiska principer hos deltagarna. Därtill har ett antal förhållningssätt till gränserna identifierats, såsom gränsmarkering, gränsanpassning, och asymmetrisk gränsanpassning. Denna studie kan både bidra till att nyansera otrohetsbegreppet samt ge såväl individer som par- och familjeterapeuter en större förståelse för hur svartsjukereaktioner kan variera från person och situation.

Nyckelord: relationsgränser, kärleksrelationer, tematisk analys, otrohet, värdering av hot

Abstract

The aim of this explorative qualitative study is to examine the experiences of intimate relationships boundaries towards others outside the relationship. A heterogeneous group of seven participants have purposely been recruited, enabling a greater variety in experiences of relationship boundaries. Using thematic analysis, the experiences of relationship boundaries have been identified both as fixed and mobile. The boundaries of sexual activity with others seem fixed to a greater extent than e.g. romantic feelings and fantasies. Moreover are the boundaries dependent on a number of factors such as the relationship with others outside the intimate relationship, gender, hurting the other, openness, feelings, involvement, need for support and number of times. These factors may be explained in terms of appraisal of threat/controllability and utilitarian principles. Finally, a number of approaches to the boundaries have been identified, such as setting out boundaries, adapting and asymmetric adapting. The results of this study may be of use in modulating the perceptions of infidelity in current research and in providing both individuals and relational therapists a greater comprehension of situational and individual variations in jealousy.

Keywords: relationship boundaries, intimate relationships, thematic analysis, infidelity, appraisal of threat.

Innehållsförteckning

Inledning	8
Teori	8
Vad är en kärleksrelation?.....	9
Psykologiska perspektiv på kärleksrelationen	9
Triangulära kärleksteorin	9
Strukturella perspektiv på kärleksrelationen.....	10
Kärleksrelationen som erotiskt ägande.....	10
Kärleksrelationen som religiös rit	10
Feministiska perspektiv på kärleksrelationen.....	11
Vad är otrohet?	12
Emotionell otrohet kontra sexuell otrohet	12
Könsskillnader i attityd till emotionell och sexuell otrohet.....	12
<i>Evolutionära förklaringsmodeller</i>	13
<i>"Double shot"-hypotesen</i>	13
Andra orsaksförklaringar.....	13
<i>Sociosexualitet</i>	14
<i>Anknytningsstilar</i>	14
Definitioner av otrohet.....	14
Begreppet relationsgränser	15
Definition	15
Otrohet kontra relationsgränser.....	16
Relationsgränser mot andra eller mot partnern.....	16
Aspekter relaterade till relationsgränser	16
Ursprungsfamiljen, vännerna och kärleksrelationen	16
<i>Sexuella fantasier om personer utanför kärleksrelationen</i>	17
<i>Åta med personer utanför kärleksrelationen</i>	18
Variationer av kärleksrelationer och relationsgränser.....	18
Polyamori.....	18
Alternativ till heterosexualitet	18
Kärlekens betydelse för äktenskapet.....	19
Religion och lag.....	19
Syfte	19
Frågeställning.....	20
Metod	20
Vetenskapsteoretisk positionering	20
Förförståelse.....	20
Val av kvalitativ metod.....	21
Utformning av intervjumall och provintervjuer.....	21
Motiv till urval av informanter	22
Värningsprocessen	22
Intervjuernas utförande	23

Deltagarna	23
Analys	24
Etiska överväganden	25
Resultat	26
Informanternas definitioner av kärleksrelation och otrohet	26
Fasta gränser	28
Fysiska handlingar med andra	28
Umgänge med andra	29
Känslor för andra	29
Fantasier om andra	30
Berätta för andra	31
Gränsernas rörlighet	32
Dynamik	32
Gråskala	32
Tid	32
Bestäms i situationen	33
Händelse	34
Oenigheter kring gränser	35
Faktorer som påverkar gränser	36
Relationen till personen utanför kärleksrelationen	37
Känd kontra okänd	37
Gilla kontra ogilla	38
Kön	39
Kön påverkar gränssättningen	39
Kön påverkar inte gränssättningen	40
Skada	41
Öppenhet	42
Berätta	43
Undanhålla och ljuga	43
Delge planer	44
Behov av stöd	44
Känslor	45
Delaktighet	47
Antal tillfällen	48
Förhållningssätt till gränser	49
Markering	49
Uttrycka negativa känslor	49
Uttrycka sin åsikt	50
Övriga gränsmarkeringar	50
Anpassning	51
Begränsande av umgänge	51
Begränsande av flirtande	51
Känslokontroll	52
Asymmetrisk gränsanpassning	52

Motstånd	54
Godkännande av gränsöverträdelse	55
Resultatdiskussion	55
Informanternas gränsupplevelser	56
Fasta gränser	56
Fysiska handlingar med andra	56
Umgänge med andra.....	56
Känslor för andra.....	57
Fantasier om andra	57
Berätta för andra	57
Gränsernas rörlighet.....	57
Oenigheter kring gränser	58
Avslutande reflektioner kring informanternas gränsupplevelser	59
Faktorer som påverkar gränser	60
Relationen till personen utanför kärleksrelationen	60
Kön.....	61
Skada.....	61
Öppenhet.....	61
Behov av stöd.....	62
Känslor	62
Delaktighet.....	63
Antal tillfällen	63
Upplevda hot mot kärleksrelationen	63
Utilitaristiska principer	64
Informanternas förhållningssätt till gränser	65
Markering.....	65
Anpassning.....	65
Motstånd och godkännande av gränsöverträdelse	65
Asymmetrisk gränsanpassning	66
Synsätt på kärleksrelationen.....	66
Synsätt på otrohet	67
Slutsatser	68
Metodologisk diskussion	68
Urval	69
Intervjusituationen.....	69
Analysen.....	70
Val av analysmetod.....	70
Analysförfarandet	71
Teman	71
Perspektivmedvetenhet.....	71
Intern logik	72
Etiskt värde.....	72
Resultatskvaliteter	73

Innebördsrikedom	73
Struktur	73
Teorianknytning.....	73
Validitetskriterier	74
Praktisk tillämpning	75
Förslag till framtida forskning.....	75
Referenser	76
Bilaga 1	
Bilaga 2	
Bilaga 3	
Bilaga 4	

Inledning

Det övergripande syftet med denna uppsats är att undersöka vad man i en kärleksrelation anser vara tillåtet eller inte tillåtet att göra med, känna inför och tänka om personer utanför kärleksrelationen. Personer utanför kärleksrelationen avser såväl människor vi känner fysisk attraktion eller förälskelse till, som vänner, främlingar, familj, kollegor och bekanta. Vårt intresse sträcker sig följaktligen längre än till att utforska attityder till otrohet. Snarare vill vi undersöka vilka gränser som vi konstruerar i kärleksrelationen, för att särskilja den från de andra, som inte ingår i den. Därför har vi i studien valt att använda oss av begreppet relationsgränser, vilket vi kommer att definiera noggrannare nedan.

Enligt vår vetenskap har inga studier tidigare gjorts som undersöker upplevelser av gränser gentemot personer utanför kärleksrelationen. Vi anser att just detta fenomen är av vikt att utforska, för att tillföra en mer nyanserad bild och en rikare förståelse av hur dagens kärleksrelationer fungerar. Tidigare forskning finns på attityder till otrohet (t.ex. Buss, Larsen, Westen & Semmelroth, 1992) och vad det är för något (t.ex. Wilson, Mattingly, Clark, Weidler & Bequette, 2011). Otrohet kan ses som ett överträdande av relationsgränser och är därmed relaterat till fenomenet denna studie avser utforska. Relationsgränser innefattar dock mer än gränser för otrohet. Vi vill undersöka vilka gränser för det tillåtna som upplevs i relation till personer utanför kärleksrelationen samt ifall dessa gränser upplevs som självklara och lika för olika människor. Förutom ett allmänt intresse för personer som lever i kärleksrelationer tror vi att denna studie kan vara till nytta för par- och familjeterapeuter, samt psykologer, genom att visa på olika uppfattningar kring vad som är tillåtet eller inte tillåtet i en kärleksrelation. Därtill kommer vi identifiera vilka faktorer som eventuellt påverkar gränserna för det tillåtna i endera riktningen och hur människor förhåller sig till eller hanterar relationens gränser gentemot andra.

Teori

Då vi har valt att använda begreppen kärleksrelation, otrohet och relationsgränser i denna studie, anser vi det viktigt att teoretisera och definiera dessa begrepp. Nedan presenteras således teorier kring kärleksrelationers uppkomst och innehåll. Därefter diskuteras begreppet otrohet och forskning om attityder till otrohet, samt olika definitioner av otrohet redovisas. Vi kommer definiera begreppet "relationsgränser" och särskilja det från begreppet "otrohet". Slutligen redogörs för forskning som tangerar begreppet "relationsgränser".

Vad är en kärleksrelation?

Vi har valt att nedan redogöra för de teorier kring kärleksrelationer, som vi anser vara av relevans för vårt syfte att undersöka relationsgränser gentemot personer utanför kärleksrelationen. Utöver att redogöra för Sternbergs (1986) psykologiska teori om kärleksrelationen, har vi även valt att redovisa ett antal sociologiska och feministiska perspektiv på kärleksrelationen.

Psykologiska perspektiv på kärleksrelationen. Enligt Hsia och Schweinle (2012) är de dominerande psykologiska teorierna kring vad kärlek och kärleksrelationen består av Lees (1973) teori kring kärleksstilar, Sternbergs (1986) triangulära kärleksteori samt Hazan och Shavers (1987) anknytningsstilsteori. Vi har valt att enbart beskriva Sternbergs utförligare, då Lees teori snarare handlar om olika sätt att älska på, och Hazan och Shavers forskning fokuserar på hur individfaktorer påverkar kärleksrelationer, vilket inte ingår i denna uppsats syfte.

Triangulära kärleksteorin. Sternberg (1986) menar att kärlek kan ses som bestående av tre åtskilda, ändå interagerande komponenter. Intimitetskomponenten drivs främst av emotioner och inkluderar bland annat en önskan om att den andra mår bra, en upplevd lycka med den andra, uppskattning av den andra, tillit till att få stöd hos den andra vid behov, ömsesidig förståelse, ett delande av såväl upplevelser som ägodelar, ett givande och tagande av känslomässigt stöd, intim kommunikation samt att värdesätta den andra i sitt liv. Passionskomponenten styrs främst av motivation och innefattar den drift som leder till fysisk attraktion och sexuellt umgänge. Commitment, eller åtagandekomponenten, styrs främst av kognitioner och innefattar att man beslutar sig för att man är kär i den andra och senare uttrycker en vilja att stanna i förhållandet även när kriser uppkommer. Sternberg beskriver att dessa komponenter kan bilda åtta olika sorters kärlek:

1. Ickekärlek (Non love) – inga komponenter
2. Gillande (Liking) – intimitet
3. Förälskelse (Infatuated love) – passion
4. Tom kärlek (Empty love) – åtagande
5. Romantisk kärlek (Romantic love) – intimitet + passion
6. Kamratlig kärlek (Companionate love) – intimitet + åtagande
7. Enfaldig kärlek (Fatuous love) – passion + åtagande
8. Helgjuten kärlek (Consummate love) – intimitet + passion + åtagande

Styrkan i varje enskild komponent avgör styrkan i kärleksrelationen, enligt Sternberg (1986). Vidare menar han att de olika kärlekskomponenterna har olika utvecklingsgång under tiden en relation fortgår, där passionen falnar ganska snabbt, medan åtagandet stadigt ökar. Han beskriver även att relationstrianglar kan se ut på olika sätt, beroende på vilken komponent som är starkast i det enskilda förhållandet. Det kan finnas diskrepans mellan ens idealförhållande och hur förhållandet ser ut i praktiken, mellan vilka kärlekskomponenter man själv kontra ens partner anser viktiga, samt hur man ser sig själv vad gäller intimitet, passion och åtagande i kontrast till hur andra ser en.

Vidare beskriver Sternberg det han kallar en ”handlingstriangel”; intimitet, passion och åtagande är enligt honom kopplade till olika handlingar och genom att utföra dessa underblåses eller bibehålles kärlekskomponenterna. Exempelvis kan intimiteten stärkas genom att kommunicera inre känslor eller erbjuda känslomässigt stöd, medan passionen kan stärkas via bland annat kyssar, smek och sex. För att ge näring åt åtagandekomponenten kan till exempel löften eller överenskommelser angående kärleksrelationen inges.

Strukturella perspektiv på kärleksrelationen. Nedan följer ett antal teorier om kärlek, som vi finner relevanta för besvarandet av vår frågeställning. Dessa teorier har ett mer strukturellt synsätt på kärleksrelationen i form av sociologiska, marxistisk-feministiska, socialpsykologiska samt feministiska perspektiv.

Kärleksrelationen som erotiskt ägande. Ett annat perspektiv på kärleksrelationen är att förstå den utifrån begreppet erotiskt ägande (Collins, 1992). Collins menar att ägande i vardaglig mening också är en social relation, att det är förhållandet mellan människor med avseende på ting. Ett äktenskap är enligt Collins utbyte av sexuella ägodelar på den sexuella marknaden. Han menar vidare att det erotiska ägandesystemet blir särskilt tydligt då man granskar dess överträdelser. Som exempel tar han att otrohet traditionellt sett har varit förknippat med stränga straff, till och med rätt att döda. Denna straffmoral har enligt Collins varit sexistisk: mannen har haft större rätt till kvinnans sexuella ägodelar än kvinnan till mannens. Det erotiska ägandet visar sig enligt Collins även i det språk som älskade använder sig av, där fraser som “Du är min” och “Jag är din för alltid” är vanligt förekommande.

Kärleksrelationen som religiös rit. Enligt Collins (1992) utövar de båda parterna i en kärleksrelation en mängd ritualer som skapar ett starkt band mellan de två älskande. Parets ritualer består bland annat i att de exkluderar andra personer utanför kärleksrelationen, att de ser till att ständigt vara med varandra samt att de pratar om sin kärlek till varandra. De två parterna i kärleksrelationen ägnar sig därtill åt en rad fysiska repetitiva handlingar, som att hålla handen, beröra varandra, kyssas, och ha olika former av sex. Collins menar att dessa

gemensamma exkluderande och repetitiva mönster starkt påminner om religiösa ritualer, som också de skapar heliga objekt, en stark samhörighet inåt och starka gränser utåt.

Om heliga symboler eller objekt hotas i kärleksrelationen resulterar detta enligt Collins (1992) i svartsjuka, som bland annat tar sig uttryck i vrede, tårar och kontrollerande beteenden gentemot den andra i parrelationen. Svartsjuka blir följaktligen en konsekvens av när överenskommelsen mellan parterna i kärleksrelationen bryts eller riskerar att brytas.

Feministiska perspektiv på kärleksrelationen. Jonasdottir (2003) använder sig av en marxist-feministisk förklaringsmodell för att förstå kärleksrelationen. Hon ser på kärleken som bestående av de två beståndsdelarna kärlek och extas. Hon menar att när mannen och kvinnan möts för att inleda en relation finns det samhälleliga krafter som påverkar denna relation och gör den ojämlik. Såsom samhället ser ut idag menar hon, behöver kvinnan älska och bli älskad för att bli bekräftad som person, medan mannen är berättigad som person oavsett om han älskar och blir älskad. Därmed anser hon att det finns en ojämvtikt i hur beroende parterna är av varandra i den nutida heterosexuella kärleksrelationen. Hon menar därtill att kvinnor lägger ner mer av det hon kallar kärlekskraft i kärleksrelationen, vilket hon anser begränsa kvinnors möjligheter att verka i samhället på lika villkor som män.

Även Holmberg (1999), som benämner sin studie som socialpsykologisk, menar att den monogama heterosexuella kärleksrelationen präglas av att kvinnor är underordnade män. Detta beror enligt Holmberg (1999) på att mannen utgör normen i samhället, samt att "kvinnor förhindras komma samman och tala om sina erfarenheter som politiskt relevanta" (s. 75). Därtill anser Holmberg att ojämlikheten mellan man och kvinna i den heterosexuella parrelationen upprätthålls genom parternas ömsesidiga interaktion. Då det i den kvinnliga könsrollen i högre grad ingår att ta andras perspektiv och att förstå den andra, identifierar sig kvinnan i parrelationen med sin man, samt tar hans perspektiv på situationer i större utsträckning än vad mannen tar hennes. Detta då mannen genom sin inlärda könsroll har en mindre förmåga till identifikation och perspektivtagande. Detta kallar Holmberg asymmetriskt rollövertagande. Det asymmetriska rollövertagandet leder enligt henne till att kvinnor anammar och anpassar sig till mannens idé om kärleksrelationen. Således definierar män kärleksrelationen i högre utsträckning än kvinnor.

Vad gäller andra personer utanför kärleksrelationen menar Holmberg (1999) att mannen differentierar sig från kvinnan i parrelationen, genom att skapa sociala sammanhang från vilka kvinnan exkluderas. Kvinnans umgänge med andra tycks enligt Holmberg vara ett viktigt medel för att minska det asymmetriska rollövertagandet, då kvinnan genom att prata

med andra kvinnor utanför kärleksrelationen, kan modifiera den bild av kärleksrelationen som hon har anammat från sin partner.

Vad är otrohet?

Begreppet ”otrohet” definieras i Nationalencyklopedin som “det att svika ngn som man lovat trohet särsk. sexuellt men äv. allmännare” (otrohet, n.d.). Vanligt förekommande synonymer till otrohet på svenska är otrogenhet, trolöshet, falskhet, samt äktenskapsbrott, otro, vänsterprassel och snedsprång (Walter, 2000). Vad gäller engelskspråkig forskning kring otrohet används olika ord för att benämna fenomenet, såsom cheating, deception, extradyadic relationships, unfaithfulness och infidelity (Wilson et al., 2011).

Tidigare litteratur om otrohet fokuserar främst på prevalens, prediktorer, hur vi reagerar på otrohet samt konsekvenserna av otrohet. Få studier har gjorts som försöker definiera vad otrohet är (Wilson et al., 2011).

Vi kommer nedan att redogöra för forskning kring emotionell och sexuell otrohet, de könsskillnader i svartsjukereaktioner som eventuellt förekommer samt teorier kring orsaken bakom dessa eventuella könsskillnader. Därefter redovisas försök till att definiera otrohet.

Emotionell otrohet kontra sexuell otrohet. Litteraturen gör en klar distinktion mellan emotionell och sexuell otrohet (Wilson et al., 2011). Sexuell otrohet definieras som att en part i kärleksrelationen har samlag med en person utanför kärleksrelationen. Emotionell otrohet definieras som att en part i kärleksrelationen blir kär i en person utanför kärleksrelationen (Treger & Sprecher, 2011). Båda dessa former av otrohet antas väcka svartsjuka hos den andra parten. Forskningen har fokuserat på huruvida det förekommer könsskillnader i svartsjukereaktioner på dessa två former av otrohet och vad dessa funna skillnader beror på (Wilson et al., 2011).

Könsskillnader i attityd till emotionell och sexuell otrohet. I litteraturen förekommer olika åsikter kring huruvida dessa könsskillnader existerar (Wilson et al., 2011). Skillnader mellan kvinnors och mäns attityd till sexuell och emotionell otrohet har uppmärksammats, där män reagerar signifikant starkare på sexuell otrohet än kvinnor, medan kvinnor reagerar starkare på emotionell otrohet än män (Buss et al., 1992). I en enkätundersökning med 3879 deltagande collegestudenter, där datan samlats in under 14 års tid, ansåg större delen av det manliga samplet att sexuell otrohet var värre än emotionell, medan större delen av kvinnorna ansåg att emotionell otrohet var värre än sexuell (Treger & Sprecher, 2011). Kritiker till dessa funna könsskillnader i attityd menar att det enbart förekommer skillnader i attityd till hypotetisk otrohet, men inte när deltagare beskriver sina egna erfarenheter (Harris, 2002).

Carpenter (2011) visar i en metastudie att både män och kvinnor tenderar att vara mer upprörda av emotionell än sexuell otrohet när de "tvingas" välja en av dem. När kontinuerliga mått för otrohet används och emotionell och sexuell otrohet skattas separat, anser istället båda könen att sexuell otrohet är mest smärtsamt (Carpenter, 2011).

De vanligast förekommande orsaksförklaringarna bland de forskare som anser att det finns könsskillnader i otrohetsattityder utgörs av det evolutionära perspektivet och "double shot"-hypotesen (Wilson et al., 2011).

Evolutionära förklaringsmodeller till könsskillnader. Det evolutionära perspektivet (EP), som har fått stort stöd i forskningsvärlden (Wilson et al., 2011), förklarar de funna könsskillnaderna i attityd och reaktion på otrohet som evolutionärt betingade. Mannen reagerar enligt EP starkare på sexuell otrohet, då han inte kan kontrollera för att hans gener förs vidare om hans partner har sexuellt umgänge med andra än honom. Då kvinnan inte behöver bekymra sig för detta – eftersom barnet tar form i hennes livmoder – är hon inte lika avogt inställd till sexuell otrohet som mannen. Däremot har hon evolutionärt haft anledning till att oroa sig för att fadern till hennes barn ska prioritera andra kvinnliga rivaler och ge dem mer resurser, vilket skulle förklara att hon reagerar starkare på emotionell otrohet (Buss et al., 1992).

"Double shot"-hypotesen. De Steno och Salovey (1992) menar att många individer ser sexuell och emotionell otrohet som sammanlänkade. När de tvingas välja vilket av dessa begrepp som skulle göra dem mest svartsjuka väljer de därför det som de mest tror innefattar även det andra. Denna teori benämns som "Double shot"-hypotesen. De Steno och Salovey menar att könsskillnaderna mellan män och kvinnors syn på otrohet inte beror på evolutionära faktorer, utan på att män och kvinnor har olika föreställningar kring vad det skulle innebära om partnern hade sex eller var kär i en annan person utanför kärleksrelationen. Här kan stereotypa föreställningar kring kvinnors och mäns syn på sexualitet komma att förklara könsskillnaderna, där kvinnor anses vara kära i personer de har sex med, medan män i större utsträckning anses kunna ha sex utan kärlek (Carpenter, 2011). "Double shot"-hypotesen ges stöd i studier med homosexuella deltagare, där partnerns kön har varit den avgörande faktorn för vilken typ av otrohet studiedeltagaren tyckt varit värst, till skillnad från studiedeltagarens kön (Carpenter, 2011).

Andra orsaksförklaringar. Nedan redogörs för andra vanliga orsaker än könsskillnader, som nämns i otrohetsforskningen vid förklaringar av olika reaktioner vid sexuell och emotionell otrohet.

Sociosexualitet. Sociosexuell orientering reflekterar individuella skillnader i graden av tolerans respektive restriktivitet för sexuella attityder, beteenden och preferenser (Treger & Sprecher, 2011). Tolerant sociosexuell orientering har associerats till en större villighet att vara otrogen gentemot sin partner, i både självrapportering och beteendemätningar (Seal, Agostinelli & Hannett, 1994). Vad gäller svartsjukereaktioner på sexuell och emotionell otrohet tycks sociosexuell orientering kunna fungera som prediktor. Hög sociosexuell tolerans var i Treger och Sprechers (2011) studie associerat med att skatta partners sexuella otrohet som mer plågsam, medan hög sociosexuell restriktivitet var associerat med att skatta emotionell otrohet som mer plågsam. Dock var sambandet mellan sociosexualitet och skattning av otrohet signifikant starkare för män än för kvinnor (Treger & Sprecher, 2011).

Anknytningsstilar. Levy och Kelly (2010) replikerar i en studie de robusta könsskillnader i attityder till emotionell respektive sexuell otrohet som framkommit i tidigare forskning (t.ex. Buss et al., 1992), men menar därtill att individernas anknytningsstil har påverkan på vilken sorts otrohet individerna upplever vara mest svartsjukesframkallande. Majoriteten av personer med trygg, ambivalent eller "fearful" anknytning uppger att emotionell otrohet är värre än sexuell och detta gäller för både män och kvinnor. Signifikant fler personer med undvikande anknytning skattar sexuell otrohet som mer svartsjukesframkallande än övriga individer, men här förekommer stora skillnader mellan män och kvinnor, där signifikant fler undvikande anknutna män skattar sexuell otrohet som värre än kvinnor. Studien visade också att signifikant fler män har en undvikande anknytningsstil än kvinnor. Resultaten av studien tyder på att anknytningsstilen spelar en stor roll när det gäller vilken form av otrohet som väcker mest svartsjuka hos en individ. Förekomsten av könsskillnad har inte enbart en evolutionär orsaksförklaring, utan är enligt författarna mer komplex och mångfacetterad (Levy & Kelly, 2010).

Definitioner av otrohet. Enligt Wilson et al.(2011) har ytterst lite forskning fokuserat på att definiera vilka beteenden som anses vara otrohet, särskilt när det gäller beteenden av icke-sexuell karaktär. Många studier tycks visa på att olika definitioner av otrohet förekommer (Wilson et al., 2011).

I en studie är exempelvis kvinnliga universitetsstudenter eniga om att sexuella handlingar med personer utanför äktenskapet är otrohet, emedan åsikter kring huruvida beteenden som att dansa, gå på bio eller äta middag är otrohet var mycket varierande bland studenterna (Weiss & Felton, 1987).

En annan studie av Feldman och Cauffman (1999) har visat på hur acceptansen för otrohetsbeteenden varierar beroende på omständigheterna. Vid sexuell otrohet finns inga

förmildrande omständigheter, men vid andra otrohetsbeteenden anses det som förmildrande om till exempel den pågående kärleksrelationen är dålig, samt om personen som är otrogen känner en magnetisk attraktion till en ny partner, medan att vara otrogen som hämnd eller bara vara otrogen om man var säker på att inte bli påkommen, inte sågs som förmildrande (Feldman & Cauffman, 1999).

Wilson et al. (2011) har ämnat undersöka såväl otrohetsattityder som otrohetsdefinitioner. Olika former av beteenden med personer utanför kärleksrelationen bearbetades med hjälp av faktoranalys. Tre faktorer framträdde efter deras statistiska bearbetning, och benämndes av Wilson et al. (2011) som tvetydiga (ambiguous), explicita (explicit) och vilseledande (deceptive). Tvetydiga beteenden inkluderar att äta eller dricka, dansa, kramas, resa, ge eller få presenter och prata i telefon eller över internet med personer utanför kärleksrelationen. Explicita beteenden kan vara att ha samlag, oralsex, petting, dating och att kyssas. Vilseledande beteenden innefattar att ljuga inför sin partner, att undanhålla information, att fantisera om andra, samt att flirta.

I en efterföljande studie visar Wilson et al. (2011) att de olika formerna av otrohetsbeteenden är kvalitativt skilda från varandra, snarare än olika allvarliga grader av samma konstruktion. Individens attityder till de olika formerna av otrohet har samband med grad av upplevd skuld över de olika beteendena. Individer med mer tolerant sociosexuell orientering ser mindre allvarligt på vilseledande och tvetydiga beteenden med andra personer utanför kärleksrelationen. Därtill verkar individer som använder sig av copingstrategier som att undvika eller distansera sig från frestande situationer med personer utanför kärleksrelationen (Worthington, Heizenroth, Berry & Berry, 2001, refererat i Wilson et al., 2011) i högre utsträckning se vilseledande och tvetydiga beteenden som tecken på otrohet (Wilson et al., 2011). Slutligen ser kvinnor i denna studie statistiskt signifikant allvarligare på ambivalenta beteenden än män (Wilson et al., 2011).

Begreppet relationsgränser

Nedan definieras begreppet relationsgränser och ställs i kontrast mot begreppet otrohet samt gränssättning mot partner(s) inom kärleksrelationen.

Definition. Med relationsgränser avser vi de gränser som parterna i kärleksrelationen sätter gentemot samtliga personer som inte ingår i kärleksrelationen. Vi syftar på de gränser som sätts mot omvärlden, för att särskilja kärleksrelationen från övriga personer och relationer. Innebörden av relationsgränser är således upplevelsen av vad som anses vara tillåtet respektive otillåtet att göra med, känna för eller tänka om personer utanför

kärleksrelationen. Personer utanför kärleksrelationen avser dels individer som någon av parterna i kärleksrelationen är fysiskt attraherad av eller förälskad i, men även vänner, familjemedlemmar, kollegor och bekanta. Vi har i denna studie valt att begränsa oss till familjemedlemmar från ens egen eller ens partners ursprungsfamilj. Hur barn påverkar kärleksrelationen är intressant, men av begränsningsskäl inte ett aktuellt tema för denna uppsats.

Otrohet kontra relationsgränser. Ett problem med begreppet otrohet är enligt vår mening att det är ett mycket negativt laddat begrepp. Ett annat problem är att det är ytterst svårdefinierat, åtminstone om man ämnar undersöka andra aspekter än sexuell och emotionell otrohet.

Genom att be våra informanter att beskriva sina relationsgränser istället för att prata om otrohet, hoppas vi på att möjliggöra för dem att tala om allt som de upplever vara tillåtet respektive otillåtet med personer utanför kärleksrelationen. Eftersom otrohet har en stark negativ laddning, kan det finnas många handlingar, tankar eller känslor gentemot andra som uppfattas som otillåtna, men som inte anses vara så pass fel att de betraktas som otrohetsbeteenden. Då vi önskar inkludera även dessa handlingar, tankar och känslor inför andra personer utanför kärleksrelationen, anser vi att det bredare och neutralare begreppet relationsgränser bättre tjänar vårt syfte med studien.

Relationsgränser mot andra eller mot partnern. Karlsson och Borell (2005) använder sig av begreppet gränser i sin studie av äldre kvinnors särboförhållanden. De syftar dock främst på gränssättning mot sin partner inom kärleksrelationen, i kontrast till denna studie, som syftar på gränssättning mot andra utanför kärleksrelationen. Karlsson och Borells definition av gränssättning involverar även personer utanför kärleksrelationen, då kvinnorna i deras studie sätter gränser gentemot sin partner för att hålla gränserna till personer utanför kärleksrelationen öppnare. På så vis tangerar forskningen av Karlsson och Borell detta uppsatsämne.

Aspekter relaterade till relationsgränser. Nedan redovisas forskning som berör andra aspekter av relationsgränser. Dels handlar det om gränser för olika typer av kontakt med andra, dels om faktorer som kan påverka gränserna och dels om förhållningssätt till gränser och gränsöverskridande.

Ursprungsfamiljen, vännerna och kärleksrelationen. Det finns, enligt vår vetskap, en ytterst begränsad forskning kring hur parterna i kärleksrelationen förhåller sig till och interagerar med sina vänner och familjemedlemmar.

En studie visar att brist på stöd från partners familj och vänner kan predicera otrohet, samt att trohet gentemot partnern är positivt korrelerat med huruvida ens vänner och familj stöttar kärleksrelationen (Zak et al., 2002).

Karlsson och Borell (2005) har genomfört en studie, vars syfte är att undersöka hur äldre svenska kvinnor konstruerar gränser gentemot sina partners i intima sambandsrelationer. I denna studie framgår det att kvinnor som bor ensamma kan hålla sitt nätverk av vänner och familj mer fristående och separat från umgänget med partnern, än vad gifta eller samboende kvinnor kan. I två av studiernas intervjuer framgår att kvinnornas partner har uttryckt svartsjuka över dessa kvinnors umgänge med släkt och vänner. Den ena kvinnan hanterade denna gränsmarkerande svartsjuka genom att undvika att prata om sina vänner med partnern, medan den andra anpassade sig genom att försöka skapa en balans där hon träffade sina vänner på dagarna och partnern på kvällarna.

När det gäller heterosexuella vänner av motsatt kön indikerar en studie att attraktion är ett vanligt förekommande fenomen i sådana vänskapsrelationer (Bleske-Reche et al., 2012). Män är i denna undersökning signifikant mer attraherade av sina kvinnliga vänner än vad kvinnor är av sina manliga. För både män och kvinnor är dock attraktion till vänner av motsatt kön oberoende av huruvida man själv eller ens vän är involverad i en kärleksrelation med någon annan. Vidare finns ett samband mellan mindre tillfredsställelse i den nuvarande kärleksrelationen och mer attraktion gentemot vänner av motsatt kön, för de deltagare som var unga kvinnor eller i medelåldern (Bleske-Reche et al., 2012).

Sexuella fantasier om personer utanför kärleksrelationen. Vad gäller sexuella fantasier om personer utanför kärleksrelationen visar Yarab och Allgeier (1998) att både manliga och kvinnliga heterosexuella universitetsstudenter skattade sexuella fantasier om annan person än den man dejtade, både hos sig själv och hos sin partner, som stark otrohet och svartsjukeväckande. Ju större sannolikheten var att föremålet för ens fantasier hade en faktisk möjlighet att avbryta den pågående kärleksrelationen, desto allvarligare såg studenterna på sexfantasierna. Vad gäller hanterandet av sexuella fantasier och attraktion till andra än sin partner fann Worthington et al. (2001) tre huvudsakliga copingstrategier vid oönskad sexuell attraktion till personer utanför kärleksrelationen. Dessa är att agera på attraktionen, att undvika personen man är attraherad av, samt att distansera sig känslomässigt från sin attraktion. Användning av copingstrategier varierade signifikant beroende på kön, tillfredsställelse i kärleksrelationen, samboskap eller äktenskap, samt mellan människor som ofta kände sexuell attraktion och människor som sällan kände sexuell attraktion.

Äta med personer utanför kärleksrelationen. Kniffin och Wansink (2012) visar i två studier att deras försökspersoner reagerade med signifikant mer svartsjuka på scenariot att deras nuvarande partner skulle dela en måltid med sin före detta partner, i jämförelse med ett scenario som inte innehöll ätande, till exempel att dricka kaffe. Följaktligen tycks umgänge som involverar ätande med andra personer utanför kärleksrelationen (i detta fall före detta partners) vara mindre tillåtet än andra aktiviteter.

Variationer av kärleksrelationer och relationsgränser

För att förstå fenomenet relationsgränser är det viktigt att vara medveten om vilka variationer som kan förekomma; bland olika grupper, över tid eller i olika kulturer. Här kommer vi presentera litteratur som visar på alternativ till den monogama, heterosexuella, och känslöbetonade kärleksrelationen som dominerar i väst. För att visa att monogami inte är naturligt eller självklart påpekar Allgeier och Allgeier (2000) att polygami – där en person kan ingå äktenskap med flera andra – har tillåtits i majoriteten av kulturer.

Polyamori. Inte att förväxla med polygami är polyamori, ett begrepp myntat på 80-talet och uppbyggt av orden *många* och *kärlek* (Anapol, 2010). Anapol skriver dock att polyamori handlar mindre om hur många personer man har sex med, eller älskar, och mer om att låta kärleken vara fri och ta de former den vill. Med detta visar hon att polyamori är en frihet från specifika former på kärleksrelationer, och följaktligen en frihet från några speciella gränser gentemot andra. Samtidigt beskriver hon att det finns polyamorösa som liknar monogama i det att de skapar ogenomträngliga gränser för gruppen, med väldefinierade regler att leva efter (Anapol, 2010). Egelstig och Gustafsson gjorde nyligen en kvalitativ studie av polyamori där de definierar det som utövandet av flera parallella och jämlika kärleksrelationer (Egelstig & Gustafsson, 2012). Den polyamorösa kärleksrelationen behöver alltså varken vara sexuellt exklusiv eller emotionellt exklusiv, gränser som mycket av existerande otrohetsforskning utgår ifrån (Wilson et al., 2011). Varianter av polyamori eller närliggande icke-monogama sätt att skapa relationer är till exempel öppna relationer, swinging och relationsanarki (Anapol, 2010; Egelstig & Gustafsson, 2012).

Alternativ till heterosexualitet. Enligt en studie av Greenan och Tunell (2006) har manliga homosexuella par diffusa gränser och många har svårt att förhandla med andra män. För homosexuella par över lag finns en avsaknad av normer och ritualer. Författarnas studie visar att dessa saker bidrar till att paren inte upplever stabila förhållanden och att de i ökande takt söker familjeterapi för att stabilisera sina förhållanden. I en australiensisk studie på 60 bisexuella män och kvinnor fann McLean (2004) att ungefär hälften levde ickemonogamt och

att det i dessa öppna relationer ofta uppkom frågor kring svartsjuka och gränssättning, men också vikten av att därför visa ärlighet och att kommunicera (McLean, 2004). Att vara asexuell är en annan form av sexualitet som kan tänkas påverka gränserna i kärleksrelationen. Enligt hemsidan för Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter (n.d.) är en asexuell person en individ som inte har någon sexlust eller inte önskar inkludera andra i sin sexualitet.

Kärlekens betydelse för äktenskapet. Religion och ekonomi har traditionellt sett varit viktigare för äktenskap än vad romantisk kärlek har, ifall man ser till historien och över olika kulturer (Allgeier & Allgeier, 2000). Även Collins (2010) menar att kärlekens starka betydelse för äktenskapet är något nytt och att det i traditionella samhällen lades mer betoning vid det erotiska ägandet och utbytet av andra ägodelar. Gregor (1985, refererat i Allgeier & Allgeier, 2000) har skrivit om Wehinakufolket i centrala Brasilien och att dessa anser att romantisk kärlek är suspekt och att romans mellan makar gränsar till dålig smak. Där är det norm att man har flera sexuella kontakter med personer utanför äktenskapet.

Religion och lag. I kristendomen tycks det finnas en negativ bild av otrohet, vilket illustreras väl i Bibeln och det sjätte av tio Guds bud: "Du skall inte begå äktenskapsbrott" (Andra Mosebok 20:14, 2000). Traditionen i konservativa och katolskt dominerade länder som Italien har tills nyligen varit att man endast kan få igenom en skilsmässa genom att påvisa otrohet. Samma sak har gällt andra länder fram till de senaste decennierna (Collins, 1992). Eftersom lagen gällande äktenskapets, och därigenom många gånger kärleksrelationens gränser, nyligen ändrats kan man tänka att personer från äldre generationer i dessa länder med större sannolikhet har kvar en mer traditionell syn, till exempel på när ett äktenskap kan brytas upp med skilsmässa.

Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka variationer och likheter i upplevelsen av kärleksrelationens gränser gentemot personer utanför kärleksrelationen. Vi vill undersöka vilka gränserna är och var de går för personer som kan tänkas ha olika uppfattningar. Fenomenet relationsgränser är intressant att undersöka då det är bredare och mindre värdeladdat än fenomenet otrohet. På så vis kan en rikare bild av vad som upplevs som tillåtet eller inte tillåtet ges. För att bättre kunna förstå och beskriva gränslandet mellan det tillåtna och otillåtna är det del av studiens mål att undersöka huruvida kärleksrelationens gränser upplevs som definitiva eller som att de påverkas av olika faktorer och omständigheter, samt att ta reda på vilka dessa eventuella faktorer är. Slutligen vill vi också belysa hur denna

studies informanter och deras partners förhåller sig till de upplevda gränserna i kärleksrelationen, till exempel hur gränsdragningar kommuniceras, hanteras och förhandlas av parterna i relationen. Detta är intressant för att förstå hur gränserna konstrueras i relationen och vilka konsekvenser de får för individen.

Frågeställning

Vilka upplevelser av gränser för kärleksrelationen uttrycker informanterna? Påverkas gränserna av olika faktorer? I så fall vilka och hur? Hur förhåller sig informanterna och deras partners till de upplevda gränserna?

Metod

I metoddelen presenteras hur undersökningen och analysarbetet genomförts. Först presenteras vår vetenskapsteoretiska utgångspunkt, vår förförståelse och vårt val av metod. Därefter beskrivs det förberedande arbetet med utformning av intervjumall och provintervjuer. Därpå kommer en motivering till val av informanter, en beskrivning av värvningsprocessen och kort information om deltagarna. Slutligen står hur intervjuerna gick till, analysarbetet beskrivs och vår hantering av etiska frågor som anonymitet presenteras.

Vetenskapsteoretisk positionering

Vår vetenskapliga utgångspunkt är fenomenologisk-hermeneutisk. Vi anser att relationsgränser är ett svårobserverat fenomen och är därför intresserade av att istället beskriva de upplevelser informanterna har av relationsgränser. Vi har dock som forskare ingen direkt tillgång till dessa subjektiva upplevelser, utan menar att vi ofrånkomligen gör en form av tolkning när vi ska beskriva dem. I linje med fenomenologin (Willig, 2008) strävar vi efter att fånga deltagarnas egna upplevelser, från sina egna perspektiv, men erkänner samtidigt att denna forskning oundvikligen kommer att färgas av vår egen förförståelse, av våra tolkningar och av interaktionen mellan forskare och studiedeltagare. Därav den fenomenologiska-hermeneutiska ansatsen.

Förförståelse

Med anledning av att vår forskning och interaktion med studiedeltagarna kommer att påverkas av vår förförståelse samt att våra tolkningar i denna forskning ska vara tillgängliga för kritisk granskning (Larsson, 1994), kommer vi i detta stycke att redogöra för vår förförståelse.

Relevant för vår förförståelse i denna studie anser vi vara att vi är två psykologstuderande av olika kön, närmare trettio år och med ett intresse för relationer. Vi har egna erfarenheter av kärleksrelationer, men inte av äktenskap. Vår åsikt om kärleksrelationer och dess former är att de inte är naturligt givna eller helt biologiskt präglade, utan att kärleksrelationer och deras gränser åtminstone till viss del är socialt konstruerade. Vi har utöver detta läst om och diskuterat relationsformen polyamori. Vi har dock själva inte levt i en polyamorös relationsform, men har båda i kortare perioder provat på öppna relationer. Därtill anser vi oss ha ett intresse och engagemang för feministiska frågor.

Vi menar att dessa våra erfarenheter, åsikter och intressen ofrånkomligen har påverkat vår forskning, vad gäller både val av litteratur och teorier, konstruerandet av intervjufrågor och våra tolkningar av materialet. Utifrån denna förförståelse försöker vi ändå närma oss informanterna så förutsättningslöst som möjligt.

Val av kvalitativ metod

I enlighet med vårt syfte och vår vetenskapsteoretiska positionering har vi valt att tillämpa en kvalitativ forskningsmetodik.

Vi ämnar besvara våra forskningsfrågor med hjälp av semistrukturerade intervjuer. Enligt Willig (2008) bör val av lämplig kvalitativ forskningsmetod följa efter att forskaren har formulerat sin frågeställning. De mest lämpliga metoderna med tanke på vår frågeställning, anser vi vara semistrukturerade intervjuer eller fokusgrupper, då båda dessa forskningsmetoder möjliggör för oss att få ta del av hur våra informanter beskriver sin upplevelse av gränser i kärleksrelationer, något vi anser vara svårare att få tillgång till genom exempelvis observationsstudier eller användning av dagboksanteckningar. Fördelen med semistrukturerade intervjuer framför fokusgrupper i detta fall är att ämnet vi önskar undersöka är av känslig och privat karaktär. Willig (2008) menar att semistrukturerade intervjuer är ett bättre val i sådana fall, vilket vi instämmer i.

Utformning av intervjumall och provintervjuer

Inspirerade av Kvale (1997) utgick vi från våra forskningsfrågor när vi formulerade intervjufrågorna. Vi valde, också i enlighet med Kvale, att använda oss av ett vardagligt och lättbegripligt språk vid utformandet av intervjufrågorna.

Därefter genomförde vi fyra provintervjuer med bekanta. Först gjorde vi var sin provintervju med den andra som iakttagare och insåg att vi behövde en mer detaljerad intervjumall, för att öka reliabiliteten i intervjuutförandet. Frågorna och intervjuförandet

diskuterades och en ny intervjumall gjordes, samt två till provintervjuer. Efter dessa och mottagande av feedback från provinformanterna gjordes några sista korrigeringar och den slutgiltiga intervjumallen stod klar (bilaga 1).

Motiv till urval av informanter

Vårt enda inklusionskriterium var att deltagarna skulle ingå eller någon gång ha ingått i en kärleksrelation som varat minst ett år. Eftersom studien ämnar undersöka upplevelsen av kärleksrelationens gränser krävs att denna relation funnits för deltagaren. Att vi just valde ett år motiveras med att relationen då har haft en viss stabilitet, samtidigt som den med större sannolikhet hunnit utsättas för gränsprövningar.

Tidigare forskning kring kärlek eller kärleksrelationer (Lee, 1973; Sternberg, 1986) visar att det inte är ett enhetligt begrepp utan kan stå för flera olika typer av relationer. Vi har därför inte valt att själva göra en definition av begreppet kärleksrelation utan låtit det vara upp till deltagarna i studien att prata utifrån det de själva ser som en kärleksrelation de har eller har haft. För att få en inledande bild av informanternas definition av kärleksrelation inledde vi med att fråga om just detta.

Då vi var intresserade av att utforska vilka variationer i upplevelser av relationsgränser som förekom hos informanterna, i kontrast till att undersöka en specifik grupp, valde vi att aktivt söka informanter som skulle kunna ge olika typer av svar. Många olika gruppstillhörigheter kan tänkas korrelera med normer för kärleksrelationer. Vi har gjort ett urval av informanter byggt på de teoretiska fynd som presenteras under rubriken *Variationer av kärleksrelationer och relationsgränser*.

Vårt mål har därmed varit att finna informanter med olika religiositet, ålder, sexuell läggning och kulturell bakgrund. Vi har sökt finna deltagare som lever polyamoröst, som swingers eller som assexuella och vi har eftersträvat en jämn könsfördelning. Fler informanter hade varit önskvärdt för ökade möjligheter att upptäcka olika eller gemensamma upplevelser av relationsgränser, men med den begränsning som en examensuppsats utgör, bestämde vi att cirka åtta informanter fick vara tillräckligt.

Värvningsprocessen

Med anledning av det ovanstående har vi sökt informanter på ett forum för polyamorösa, via RFSL, olika religiösa grupper, boenden och träffpunkter för äldre. Vi har även annonserat om studien på högskola och universitet, samt på allmänna platser som bibliotek, träningslokaler och livsmedelsbutiker. När vi efter drygt en vecka inte fått in någon informant från de

religiösa grupperna valde vi att även annonsera på ett kristet boende. Informationen (bilaga 2) skickades via epost eller sattes upp på anslagstavlor. Inför annonseringen på träffpunkter för seniorer gjordes vissa modifikationer för att det skulle vara mer lättläst och för att informanterna skulle kunna ringa istället för att använda epost. Vi åkte även ut till ett par träffpunkter och informerade muntligt om studien, utan att lyckas värva någon deltagare. Förfrågan till en bekant som arbetat på äldreboende gav oss en informant över 65 år. Vid intervjutillfället framkom dock att personen inte hade haft någon kärleksrelation som varat i ett år och intervjun uteslöts från studien.

När informanterna hört av sig med intresse för deltagande skickade vi ut informationen i bilaga 3 via epost. Därefter kontaktade vi dem som vi ansåg bäst lämpade för studien, och med det menas att vi eftersträvade en variation i till exempel ålder, relationsform, religiös tillhörighet och sexuell läggning. Informanterna erbjöds att bli intervjuade på valfri plats där de kände sig bekväma och där vi kunde prata någorlunda ostört. De hade också möjlighet att komma till institutionen för psykologi vid Lunds Universitet.

Intervjuernas utförande

Fem av sju intervjuer genomfördes i ett samtalsrum på institutionen för psykologi vid Lunds Universitet. En intervju genomfördes i informantens hem och en genomfördes i krogmiljö. Vid intervjutillfällena fick deltagarna först läsa igenom och skriva på ett informerat samtycke (bilaga 4) till deltagande i studien. Därefter genomfördes den semistrukturerade intervjun samtidigt som den spelades in på diktafon. Längden på dessa intervjuer har varierat, där den längsta varit nästan två timmar lång och den kortaste ca 45 minuter. Orsaken till intervjuernas olika längd beror dels på att den längsta intervjun var den första och dels att vi som genomförde intervjuerna tenderade att hålla intervjuerna olika långa.

Deltagarna

De som medverkade i studien var i tjugoårsåldern upp till medelåldern. Alla var eller hade varit i en kärleksrelation som varat i minst ett år. Tre var kvinnor och fyra män. Två var gifta och en hade varit gift. Två uttalade att de kom från andra länder än Sverige och två tillhörde samma religiösa samfund, en definierade sig som polyamorös och en som bisexuell. Detta finner vi vara en spridning som enligt resonemanget under *Motiv till urval av informanter* ovan, borde öka möjligheten till olika upplevelser av gränser i kärleksrelationer. Vår förhoppning var att få med någon ytterligare äldre, någon assexuell, swinger eller någon från ett ytterligare religiöst samfund. Svårigheter att engagera någon från dessa grupper och

begränsningar för uppsatsarbetet gjorde dock att vi fick ge upp den idén.

Analys

Vi har valt att använda oss av tematisk analys som metod för att analysera data. Kortfattat innebär denna analysmetod att mönster eller teman identifieras, analyseras och rapporteras utifrån det insamlade kvalitativa materialet (Braun & Clarke, 2006). Att därefter tolka data är även vanligt förekommande (Boyatzis, 1998, refererat i Braun & Clarke, 2006). Vid användning av tematisk analys är det viktigt att som kvalitativ forskare positionera sig vetenskapsteoretiskt (Braun & Clarke, 1998). För vår positionering se *Vetenskapsteoretisk utgångspunkt* ovan.

Efter diskussion valde vi att tematisera våra insamlade data på ett induktivt vis, så kallat ”bottom up”-angreppsätt. I analysen rörde vi oss således nära texten, och försökte inte pröva en redan uppställd hypotes. Eftersom vi positionerar oss fenomenologiskt, eftersträvade vi att fånga och beskriva deltagarnas upplevelser i kontrast till såväl relationsgränserna i sig som de strukturer som kan tänkas ligga bakom relationsgränserna. I enlighet med detta sökte vi främst identifiera och definiera semantiska teman, och inte de mer latenta som vanligtvis är förknippade med en socialkonstruktivistisk utgångspunkt (Braun & Clarke, 2006). Vi har valt ett induktivt förhållningssätt, då vi undersöker ett område som inte förefaller vara särskilt beforskat, vilket är i enlighet med Braun och Clarke. Vi kunde inte heller veta på förhand vad våra informanter skulle ha för upplevelser om fenomenet relationsgränser, vilket är ytterligare en motivation till vår induktiva ansats.

Vi delade därefter upp intervjumaterialet mellan oss, på så vis att den som genomfört en intervju gav detta material till den andra för transkribering. Således transkriberade vi ungefär hälften av materialet var. Innan vi påbörjade de separat utförda transkriberingarna hade vi en diskussion om att vi skulle skriva ner allt innehållsbärande tal från intervjuerna, men tillåta oss att stryka vissa lyssningsljud och stakningar. Vi nedtecknade även tydliga pauser, suckar, skratt och andra ljud som bedömdes väsentliga för att förstå andemeningen i det som sades. Vi läste därefter båda igenom samtligt transkriberat material och gjorde initiala anteckningar, allt i enlighet med den tematiska analysens fas 1 (Braun & Clarke, 2006).

I fas 2 kodade vi all data utifrån vad som var relevant för våra frågeställningar. I kodningsprocessen försökte vi vara texten trogen och tolka så lite som möjligt. Efter fas 2 sorterade vi koderna utifrån de teman vi kunde hitta. Det viktigaste för att hitta teman var dock inte prevalensen utan temats förmåga att ge svar på frågeställningen.

Sökandet efter teman var ett omfattande arbete, där vi i enlighet med Braun och Clarkes (2006) råd för fas 3 använde oss av små lappar som visuell representation för varje kod och organiserade dessa i olika högar för olika teman. Initiala teman delades upp eller slogs samma till nya i en ständigt förfinande process. Vissa koder fann vi vara irrelevanta för våra frågeställningar och samlade i en särskild hög.

I fas 4 (Braun & Clarke, 2006) granskades varje tema så att de koder som fanns var koherenta, samtidigt som deras innehåll skilde sig från övriga teman. I denna fas modifierades temana ytterligare och vi gick tillbaka till ursprungstexten för att kontrollera kodernas betydelse. En grupp av teman vi satte samman var gjorda efter typ av umgänge med personer utanför kärleksrelationen. Dessa teman fann vi konstruerade av oss själva och de frågor vi ställt i intervjuerna. Vi upptäckte att det fanns meningsfullare teman att hitta och ändrade följaktligen temana.

Vårt slutgiltiga analysarbete bestod, liksom i Braun och Clarkes (2006) fas 5, i en definiering och sista modifiering av temana. Vi sökte hitta de citat från intervjuerna som bäst fångar temat eller de variationer som finns inom temat. Namnen på temana översågs för att så kort och slagkraftigt som möjligt fånga deras innehåll. I vårt fall slog vi ihop detta arbete med själva nedtecknandet av resultatet, det som i Braun och Clarkes (2006) artikel är fas 6.

Etiska överväganden

Eftersom kärleksrelationer är en högst privat angelägenhet och frågor om till exempel sexualitet anses som känsliga, har vi varit ytterst angelägna om att i förväg informera deltagarna om studiens syfte och att de närsomhelst hade rätt att avbryta sitt deltagande utan att ange något särskilt skäl.

Som beskrivet under *Intervjuernas utförande ovan* fick deltagarna läsa igenom och skriva under ett informerat samtycke (bilaga 4) innan intervjuerna genomfördes. I detta informerades de bland annat om att vi skulle sträva efter anonymitet, men att citat från de inspelade intervjuerna kunde komma att användas i den färdiga uppsatsen. För att det inte ska vara möjligt att identifiera deltagarna eller personer de pratar om i intervjuerna bytte vi ut deras riktiga namn mot fingerade; samt bytte ut namn på platser, utbildningar, yrken och religiös tillhörighet i transkriberingsskedet. Då endast en av informanterna definierade sig som bisexuell och en som utövades polyamori, informerades vi om att det skulle kunna riskera anonymiteten om det framkom och frågade personerna specifikt om det gick bra att vi ändå använde den informationen i uppsatsen. Båda gav sitt medgivande till detta.

Anledningen till att vi ville ha med dessa detaljer är att de skulle kunna ha relevans för resultat och analys, och att de skulle vara svåra att dölja utan att urholka resultatet. Även religiös tillhörighet hade kunnat vara intressant att presentera för analysens skull, men vi har av etiska skäl valt att hålla den dold. Huvudsaken för studiens skull är att det finns troende deltagare vars religiositet skulle kunna möjliggöra andra attityder till och upplevelser av relationsgränser.

Resultat

Denna explorativa studies resultat kommer att redovisas utförligt i följande stycken. Vi kommer att inleda med att kortfattat beskriva informanternas syn på kärleksrelationer och otrohet. Detta för att läsaren ska få en inledande uppfattning om hur informanterna betraktar dessa begrepp och för att möjliggöra en jämförelse med redovisad forskning och litteratur. Därefter presenteras de teman vi har funnit och som vi anser vara relevanta för besvarandet av uppsatsens frågeställningar. De huvudteman vi efter noggrann analys har sammanställt är *Fasta gränser, Gränsernas rörlighet, Oenigheter kring gränser, Faktorer som påverkar gränser och Förhållningssätt till gränser*. De flesta av dessa huvudteman innehåller i sin tur olika teman och underteman. Se översikt av teman i Tabell 1 nedan.

Informanternas definitioner av kärleksrelation och otrohet

Deltagarna har en mängd olika förklaringar av vad en kärleksrelation är, men de flesta innehöll sex eller sexuell attraktion, samt känslomässig eller fysisk närhet. Andra definitioner är att man delar saker, älskar varandra, att det finns en ömsesidighet, vänskap, att man kommit överens om att man har en kärleksrelation, att förståelse är viktigt och att en kärleksrelation är pågående under lång tid. En mängd andra förklaringar förekom också, men i liten skala

Begreppet otrohet tycks uppfattas olika av olika personer, och en och samma person kan uttrycka olika definitioner av vad som är otrohet. På så vis verkar det vara komplext och svårfångat. Ett par informanter vill helst inte använda begreppet, då de anser det vara negativt laddat. Ett antal uttrycker att otrohet är att gå över utsatta gränser, oavsett hur de är formulerade. Flera säger att känslor är en del av otrohet samtidigt som någon säger att det inte är otrohet att vara kär i en annan, och flertalet beskriver otrohet som någon form av fysiska handlingar, medan två informanter säger att den inte behöver vara sexuell. I förklaringarna tycker vi oss ändå kunna urskilja tre huvudstråk där det ena är de fysiska handlingarna med en annan person, det andra känslor och det tredje att det innebär någon form av svek – oavsett

om det formuleras som att gå över utsatta gränser eller att bryta tilliten. Det fysiska och det svekfulla stråket är vanligare än det känslomässiga.

Dessa definitioner av kärleksrelationen och otrohet besvarar inte våra frågeställningar och är således inte huvudfokus för denna uppsats. Vi har likväl valt att kortfattat redovisa dem ovan, då vi anser att dessa definitioner ger läsaren en god och relevant presentation av de medverkande i denna studie.

Tabell 1

Översikt av teman

Frågeställning	Huvudtema	Tema	Undertema
Vilka upplevelser av gränser för kärleksrelationen uttrycker informanterna?	Fasta gränser	Fysiska handlingar med andra Umgänge med andra Känslor för andra Fantasier om andra Berätta för andra	
	Gränsernas rörlighet	Dynamik Gråskala Tid Bestäms i situationen Händelse	
	Oenigheter kring gränser		
Påverkas gränserna av olika faktorer? I så fall vilka och hur?	Faktorer som påverkar gränser	Relationen till personen utanför kärleksrelationen Kön	Känd kontra okänd Gilla kontra ogilla Kön påverkar gränssättningen Kön påverkar inte gränssättningen
		Skada Öppenhet	Berätta Undanhålla och ljuga Delge planer
Hur förhåller sig informanterna och deras partners till de upplevda gränserna?	Förhållningssätt till gränser	Behov av stöd Känslor Delaktighet Antal tillfällen Markering	Uttrycka negativa känslor Uttrycka sin åsikt Övriga gränsmarkeringar
		Anpassning	Begränsande av umgänge Begränsande av flirtande Känslokontroll
		Asymmetrisk gränsanpassning Motstånd Godkännande av gränsöverträdelse	

Fasta gränser

Fasta gränser är ett av de teman som vi anser besvara vår frågeställning om hur informanterna upplever gränserna i sin kärleksrelation. Vissa uttalanden hos informanterna visar på att det finns fasta gränser för vad som är tillåtet med personer utanför kärleksrelationen. En studiedeltagare, som benämner sig själv ”polyamoröst lagd”, uttrycker att ”allt” ska vara tillåtet att göra med och känna inför personer utanför kärleksrelationen. Denna informant uttrycker också i enlighet med detta att alla de teman vi beskriver nedan är tillåtna.

Fysiska handlingar med andra. Vår definition av fysiska handlingar innefattar sex, hångel, kyssar och kramar med personer utanför kärleksrelationen. Informanternas upplevelse av gränsdragningar vid dessa fysiska handlingar kommer att redovisas nedan.

Vad gäller den fysiska handlingen att ha sex med personer utanför kärleksrelationen uppger alla informanter utom en att detta är otillåtet i deras kärleksrelationer. En informant säger sig veta var gränsen går i sin nuvarande kärleksrelation:

”... Att ha oralsex eller penetrationssex eller nån slags sex är att korsa linjen.”

Ytterligare en intervjuperson uttrycker att gränsen för att vara trogen går vid ”sexuella handlingar”, vilket vid närmare definition innebär ”samlag”, men även det han kallar ”hårdhångel”. En tredje informant säger som svar på intervjuarens fråga att kyssa och ha sex med andra är otillåtet i hennes nuvarande kärleksrelation, under alla omständigheter, en upplevelse som delas av ytterligare två studiedeltagare, där den ena i följande citat pratar specifikt om både kyssar och pussar:

“Att börja pussa eller kyssa någon det tycker (jag) definitivt är oförlåtligt”

Ett citat från en sjätte informant belyser hennes definitiva gräns i en tidigare kärleksrelation:

”... jag kände såhär: så var vi överens om att vi var ihop som pojkvän och flickvän och att vi skulle vara trogna varandra. Det betyder att vi inte hade ett öppet förhållande, det betyder att vi inte skulle ha, till exempel ha sex med någon annan eller gå och dejta med någon annan utan att vi skulle hålla oss för oss själva.”

Vad gäller den fysiska handlingen att kramas, så uttrycker majoriteten av intervjupersonerna att detta är tillåtet och oproblemiskt. Ett citat illustrerar upplevelsen av kramar som tillåtna:

“Kramas. Det är alltid fint. Det gör vi allihopa, eh... det är, där går ingen gräns överhuvudtaget, det är såhär (...) en positiv fysisk kontakt med andra människor och det tycker han också.”

Här uttrycker informanten att det inte förekommer några som helst gränsdragningar i kärleksrelationen när det gäller att krama andra och att båda parterna i kärleksrelationen är eniga om detta. En andra deltagare berättar att inte bara kramar med andra är tillåtna i hennes kärleksrelation, utan även andra fysiska handlingar, som massage och att klias.

Dock finns även utsagor hos deltagarna att kramar inte alltid är tillåtna och okomplicerade. En deltagare ger kramar som exempel på att det är svårt att veta exakt var “den sexuella gränsen” går, då kramar enligt henne kan betyda någonting mer, men inte nödvändigtvis. En andra informant säger istället att kramar vore otillåtna om hennes dåvarande partners kramar med en annan kvinna hade ingått i en större bild med “intima” handlingar, såsom att dejta, pussas och ha sex. Således tycks upplevelsen av kramar som otillåtna påverkas av olika omständigheter, i mycket högre utsträckning än upplevelsen av sex som otillåtet.

Umgänge med andra. Med umgänge menar vi allt umgänge med personer utanför kärleksrelationen, som inte innefattar fysiska handlingar. När det gäller gränser för hur man får umgås med andra är det endast en informant som uttalar att det finns vissa regler för detta i hennes kärleksrelation. Vad hennes partner ska och inte ska göra har börjat gälla efter att det kommit fram att han har haft en älskarinna. Hon säger att partnern exempelvis måste ringa när han åker från jobbet, att han måste komma hem inom rimlig tid och vara tillgänglig på mobiltelefonen under den tiden. Hon har även satt en gräns för hans umgänge med andra personer utanför kärleksrelationen, vilket märks i att hon säger:

“Att träffa någon två gånger i veckan, det är inte okej för mig längre...”

Känslor för andra. Med känslor för andra menar vi att vara kär, förälskad, känna attraktion samt det som informanterna benämner som att känna mer än vänskapliga känslor. Det råder delade meningar bland informanterna huruvida romantiska känslor för andra än sin partner är tillåtet i deras kärleksrelationer. Dock överväger enligt vår uppfattning de uttalanden som uttrycker att romantiska känslor inför andra än sin partner är tillåtna, åtminstone till en viss gräns.

Tre informanter uttrycker att känslor för andra personer utanför kärleksrelationen är oproblematiske. En av dessa säger att det är “omöjligt” att inte bli förälskad i andra än sin

partner, en andra intervjuperson uttrycker att det är möjligt för honom att vara kär i någon annan än sin partner utan att hans kärlek till henne påverkas av detta. En tredje informant har enligt utsago en överenskommelse med sin partner om att det är tillåtet att känna "vad man vill", men att de inte har tagit upp huruvida en förälskelse i någon annan är tillåten eller ej. En fjärde deltagare säger att "ett visst mått av förälskelse" till andra än sin partner är något som de flesta nog känner, men att man inte ska agera på sina känslor utan hålla tillbaka dem. En femte informant uttrycker att det är positivt att älska andra än sin partner och att andra älskar partnern:

"Det är väl kul att träffa andra och älska andra. (...) varför skulle jag inte tillåta en person som jag tycker om, det är väl bra om den personen kan bli berikad (...) oavsett får jag en upplevelse med någon annan eller blir älskad av någon annan, det hjälper ju mig att sprida kärlek till personer jag tycker om."

I kontrast till detta tycks vissa informanter ha upplevelser av att det finns gränser för vad man ska få känna inför andra än sin partner. En deltagare säger sig ha en "viss uppfattning" om vad som är otillåtet att känna inför andra personer, vilken innefattar att det inte är "riktigt rätt" att känna "stark attraktion till någon annan". En annan informant uttrycker följande:

"... jag är inte intresserad av att ha ett förhållande med en person som bara tänk, vill ha ett förhållande med nån annan. Det är absurt i mina ögon."

Denna informant sätter inte upp någon definitiv regel för vad man får känna inför andra än sin partner, men visar enligt vår uppfattning ändå att hon inte skulle kunna tolerera om hennes partner hade en stark önskan om att vara med någon annan. En tredje intervjuperson uttrycker också att en gräns skulle gå vid att hon själv eller partnern blev så kär att den kände mer för en annan:

"Jag tror att jag nog alltid skulle välja en person och att när jag... a... och att när man känner att man vill välja nån framför sin partner då kanske man inte ska va tillsammans"

Fantasier om andra. De flesta informanterna uttrycker att fantasier om andra än sin partner är tillåtet i deras kärleksrelationer, medan ett par informanter har upplevelser av att det inte är tillåtet att fantisera om personer utanför kärleksrelationen.

En intervjuperson pratar om att såväl tankar som fantasier är privata och att man kan "gå hur långt som helst faktiskt" när det gäller tankar och fantasier om personer utanför kärleksrelationen. En andra deltagare beskriver tankar och fantasier om andra än sin partner som att det är "ganska naturligt att det händer". En tredje intervjuperson menar att man

“egentligen” aldrig kan säga att någonting är fel att tänka. En fjärde informant uttrycker sina åsikter om fantasier om andra i följande citat:

“...det värsta som finns är väl att man hindrar varandras tankar, att man inte får vara fri i sig själv och inte får tänka vad man vill och inte får drömma vad man vill (...) så vi har sagt att man verkligen absolut får drömma om att ha sex med vem som helst eller göra vad man vill med vem som helst, man får tänka på det...”

Ett par studiedeltagare tycks enligt vår tolkning ha upplevelser av att det finns gränser i vad man får fantisera om när det gäller andra än sin partner. En informant menar att ”explicit sexuella fantasier” är att gå över gränsen i hennes kärleksrelation. Hon beskriver vissa saker som hon tänker om andra än sin partner som (eventuellt) otillåtna:

“att jag tänker saker som jag egentligen inte tycker är okej kanske... eller vill saker som jag inte tycker är okej...”

En annan informant uttrycker att hans partner “tycker det är jobbigt” om hon fantiserar om andra personer än honom. En tredje studiedeltagare uttrycker att hon tidigare tyckt det vore “orätt” mot sin partner att fantisera om andra än honom, men att hon nu, efter att hans otrohet, har “plockat fram fantasierna igen”.

Berätta för andra. Knappt hälften av informanterna talar om att man inte ska berätta saker för andra, svika förtroenden eller föra hemligheter vidare. De upplever det såsom vi ser det att öppenheten utåt, gentemot andra, ska vara begränsad. Orsaker som nämns till denna begränsade öppenhet utåt är att man delar de mest intima saker i en kärleksrelation och att partnern vet att man litar på den och inte skulle uppskatta det.

Var den här gränsen exakt går är dock olika för deltagarna i studien. Den person som allra mest betonar vikten av att inte prata om saker med andra målar upp en idealbild av hur det finns som en mur runt kärleksrelationen genom vilken vissa saker aldrig kommer ut:

”...och så är den muren runtenom och så blir vissa inbjudna, men de ser inte hela, alltså det finns... samtalsämnen som man INTE berättar för nån annan”

Samma informant uttrycker att det är fel att prata om sitt förhållande i intervjun:

”Men jag tycker nästan att det är ett svek nu redan att jag berättar att det har varit så... (...) Det känns inte helt okej, jag hänger ut honom, jag hänger ut mig själv...”

Det finns flera som är emot att bryta förtroenden, vilket bland annat visar sig i denna deltagares yttrande:

”...det tycker jag ju inte är okej i nå relation... att... att svika ett förtroende liksom (...) men det skulle väl särskilt inte vara okej i en kärleksrelation då man kanske berättar det mest intima eller så där.”

Samma informant uttrycker även som svar på en fråga om vad som är tillåtet att prata om, att hon tycker man kan prata om vad som helst med personer utanför kärleksrelationen och att hennes relation till partnern inte skulle hindra henne från att prata om vad hon ville. Således förekommer även här spridningar i upplevelser av relationsgränser.

Sammanfattningsvis tycks det enligt vår uppfattning som att majoriteten av informanterna har upplevelser av sex och kyssar med andra som otillåtet, medan fantasier och känslor inför andra samt umgänge med andra i högre utsträckning upplevs som tillåtet. Det uttrycks därtill upplevelser om att öppenheten utåt ska vara begränsad. Dock förekommer stora variationer i upplevelser av relationsgränser gentemot andra, när det gäller såväl fysiska handlingar som umgänge, känslor och fantasier.

Gränsernas rörlighet

Många informanter uttrycker att gränserna inte är definitiva. De har upplevelser av gränserna som dynamiska, föränderliga, obestämbara eller liknande. Ett par intervjupersoner har inställningen att man inte kan bestämma gränser i förväg utan får hantera situationen när den kommer. Det förekommer också något exempel på motsatsen till rörlighet, att det inte skulle gå att ändra en relations gränser efter att relationen varit på ett visst sätt under lång tid. Dessa upplevelser av gränsernas rörlighet bidrar till en annan aspekt i besvarandet av vår första frågeställning om informanternas gränsupplevelser.

Dynamik. Majoriteten av informanterna benämner gränsernas kvalitet i termer som att de ”förflyttas”, ”vidgas”, att de får ”omförhandlas”, att de ”justeras”, är ”dynamiska”, och ”flytande”. Dessa ordval pekar enligt vår åsikt på att det finns en upplevelse av att gränserna är rörliga. Dessa upplevelser kontrasterar temat i stycket ovan, där gränserna enligt vår tolkning beskrivs som mer definitiva och konkreta.

Gråskala. Andra vanliga formuleringar för att beskriva gränserna för vad som är tillåtet eller inte avseende andra personer är att det finns ”gråskalor” eller ”gråzoner”, att ”ingen definitiv gräns” existerar och att de är ”luddiga”. Vi menar att alla dessa benämningar visar att gränserna inte upplevs ha någon exakt punkt mellan det tillåtna och otillåtna

Tid. Några informanter beskriver hur gränserna i deras kärleksrelationer förändrats med tidens gång, utan att något speciellt har hänt. Däremot finns det en intervjuperson vars

egen upplevelse har blivit mindre fast, men som samtidigt tycker att gränserna i relationen är svåra att ändra på efter att en lång tid har gått.

En studiedeltagare säger att regler växer fram i en kärleksrelation. En andra deltagare uppger att han hade ett annat relationsideal i början av kärleksrelationen, som med tiden förändrades:

”Jag ville kanske mer känna mig fri och kunna göra som jag ville och ha flexibilitet i mina förhållanden. Men alltmer som tiden gått under de här två åren har jag väl insett att jag, finner det väldigt, jag kan verkligen se fördelarna med att ha en stadig relation...”

En tredje informant berättar att hon inte ser gränserna i kärleksrelationen som lika starka nu i jämförelse med tidigare:

”... att jag inte tycker det är lika självklart längre som jag gjorde när jag var yngre, att jag känner att det finns så mycket mer gråzoner.”

Hon uttrycker också att gränser som har satts i början av en kärleksrelation är svåra att förändra. Hon tar upp hur det skulle vara att tillåta kyssar med andra i hennes nuvarande kärleksrelation som exempel:

”Och så kanske jag hade kunnat ha det i en ny relation, för att man sa det från början men efter sex år känns det väldigt konstigt”

Hon tror också att det skulle vara svårt att tolerera nya gränssättningar i en redan etablerad kärleksrelation:

”Oavsett hur mycket man skulle prata om det... att det ändå är svårt och... acceptera den här förändringen”

Bestäms i situationen. En annan aspekt av gränsernas rörlighet är upplevelsen av att man aldrig på förväg kan förutspå hur man kommer att reagera i en specifik situation och att man därför inte kan sätta regler för en relation. Ett exempel på detta synsätt illustreras i detta citat, där en deltagare uttrycker att gränserna sätts i just den stunden situationen uppstår:

”Det är inte så att det finns regler för förhållanden, utan det finns saker som händer under förhållanden och man förhåller sig till dem i den takt de händer och om killen säger ja, jag skulle vilja ha er båda två... okej, då är nästa steg då måste jag känna, hur känns detta... man vet inte... Jag kanske plötsligt säger oj, får jag vara med? Hon är jättesnygg! (skrattar) Man vet inte vad ska man säga, så det lönar sig inte att ha regler.”

En andra intervjuperson uppger att vad som är tillåtet att göra med andra sexuellt ”beror väldigt mycket på stund till stund”. En tredje informant talar om hur han skulle reagera om hans partner ville ha parallella kärleksrelationer:

”Sen har jag inte tagit ställning till vad som skulle, hur jag skulle reagera, om hon verkligen skulle bli förälskad i en annan person och vilja ha den relationen också, det har jag inte. (...) Skulle det hända får jag ta ställning till det.”

En ovan citerad deltagare säger även att det inte går att tala i termer av att tillåta och inte tillåta i kärleksrelationer, vilket vi tolkar som en ideologisk grund till synen att gränserna avgörs i situationen.

”Du tillåter ingenting och du tillåter inte ingenting heller, utan det handlar om frihet. Du har ingen chans att inte tillåta nånting, utan den person har sin frihet, det får du inte beröva den människan ifrån.”

Händelse. Det finns i intervjuerna beskrivningar av att gränser i kärleksrelationen förändrats efter en specifik händelse.

En intervjuperson uppger att hon satte upp mycket hårdare regler för sin partner efter att det uppdagades att han hade haft en älskarinna, samtidigt som att hennes gränser gentemot personer utanför kärleksrelationen vidgades. En andra informant tar upp att hans tidigare åsikt om rätten till att ha sex med vem han vill ändrades efter att han avgett ett löfte att inte missbruka sin sexualitet:

”Sen när jag insåg finessen med att inte missbruka sin sexualitet så vände jag faktiskt på hela mitt sätt att se på det.”

En tredje deltagare, som har överskridit en uppsatt gräns i sin kärleksrelation, berättar att hon efter denna händelse inte längre är lika säker på om det hon gjort är otillåtet:

”Tidigare hade jag nog sagt att det (otrohet) var kyssa någon annan... nu när jag tänker på att då skulle jag ha vart otrogen... så känns det inte lika... självklart, för jag känner inte det som att jag vart... eller jag vet inte om jag känner att jag vart otrogen...”

Sammanfattningsvis har vi i intervjuerna funnit upplevelser av gränserna som dynamiska, som del av en gråskala, som föränderliga över tid eller svåra att förändra efter lång tid, samt upplevelsen att gränser inte kan sättas i förväg utan att man får förhålla sig till situationen när

den kommer. Det finns också exempel på att specifika händelser som en gränsöverträdelse eller en personlig förändring kan förändra gränserna.

Oenigheter kring gränser

Detta är det tredje temat som belyser vår frågeställning kring informanternas upplevelser av relationsgränser. En rad uttalanden i intervjuerna hos majoriteten av informanterna visar enligt vår uppfattning på oenigheter mellan parterna i kärleksrelationen när det gäller relationsgränser.

De vanligaste förekommande yttringarna i materialet är en önskan om andra gränser. En informant säger sig exempelvis inte vilja begränsa sitt umgänge i en organisation, trots att partnern tycker hennes engagemang i organisationen blir jobbigt för honom och trots att hon har känslor för en kille som ingår i denna organisation.

En andra deltagare berättar i intervjun att han i början av sin nuvarande kärleksrelation var oense med sin partner om vilken relationsform de skulle ha. Partnern ville inte ha en polyamorös relation, vilket informanten ville. Han uttrycker att han tyckte denna oenighet var problematisk, eftersom det skulle betyda att hon som monogam skulle lämna honom ifall hon träffade en annan. En tredje informant ger uttryck för en vilja till andra gränser i det att han egentligen vill ha en öppen relation medan partnern markerat att han inte önskar detta.

I dessa tre fall är det alltså en önskan om att ha öppnare gränser; i ett fall för umgänge med andra, i ett fall sex med andra, och i ett fall även relationer med andra.

I linje med detta var det ett par informanter som pratade om att partnern hade strängare gränser än en själv. En informant berättar att hans partners "halvsex" med en annan var mer okej för honom än vad det var för partnern:

"... och det fick han jättedåligt samvete över för att, som sagt, han var full å han trodde att det var JAG som låg bredvid honom och inte hans kompis å... han var typ helt förstörd, jag var ganska okej med det"

I ett annat fall är det partnern till studiedeltagaren som sägs ha "en väldigt såhär strikt syn på parrelationer" i jämförelse med honom själv. Han uttrycker att detta har sin förklaring i att han är mer präglad av friheten under 60- och 70-talet, till skillnad från sin partner som han beskriver är uppvuxen under åttiotalet.

Det förekommer i ett par fall även oenigheter om hur öppen man ska vara när det gäller vad man gör eller tänker om andra personer utanför kärleksrelationen. En femte

informant berättar att hennes partner till skillnad från henne själv inte ville dela fantasier om personer utanför kärleksrelationen. En redan nämnd informant pratar om att han och hans partner har olika syn på ifall man skulle berätta ifall man haft sex med någon annan:

Informanten: "Hon ska ju vara så ärlig."

Intervjuaren: "ja okej (båda skrattar)."

Informanten: "Jag har bett henne många gånger, att säg ingenting. Men så tycker hon det är för tungt att bära på, då vill hon säga det."

Intervjuaren: "Så det är nåt ni har pratat om då, att du inte vill att hon ska berätta om hon.."

Informanten: "Ja, precis, för hon säger att hon inte orkar bära på det så att. Där har vi ju en klar intressekonflikt."

I en annan intervju ger informanten uttryck för att en oenighet förekommer gällande gränserna gentemot hennes familj:

"... om jag då säger att nej men nu ska jag hem, till min hemstad över helgen, så tycker han det är jättekonstigt... och tycker det är tråkigt att jag ska vara borta och sådär (...) och det tycker jag också är jobbigt, för att då måste jag, då känner jag att jag måste rättfärdiga att jag ska... (...) Åka hem till min familj, ja... eller att jag prioriterar min familj över att vara med honom."

Följaktligen finns hos de flesta informanterna en upplevelse av att man själv och partnern inte är helt eniga om hur gränserna för kärleksrelationen ska se ut. Upplevelser av oenigheter kring gränser tycks förekomma när det gäller kärleksrelationer med andra, sex med andra, "halvsex" med andra, umgänge med andra, öppenhet inför den andra samt en mer generell syn på parrelationer. Det är i materialet mer vanligt förekommande att informanterna har en önskan om vidare gränser än sina partners.

Faktorer som påverkar gränser

Faktorer som påverkar gränssättningen är det huvudtema som vi anser besvara vår andra frågeställning: huruvida gränserna påverkas av olika faktorer och i så fall vilka. Nedan följer att antal teman, vilka vi anser påverkar hur informanterna sätter gränser gentemot personer utanför kärleksrelationen. Ett antal mindre förekommande faktorer har också identifierats: alkohol, plats, avsikt och hänsyn till partnern. Vi gjorde bedömningen att dessa faktorer inte kunde räknas som fristående teman, då det inte förekommit lika många uttalanden om dem i materialet, då de tagits upp av enbart en informant eller inte är tydligt särskilda från övriga teman. Således kommer vi inte att diskutera dessa faktorer ytterligare.

De teman vi anser vara de mest signifikativa är *Relationen till personen utanför kärleksrelationen*, *Kön*, *Skada*, *Öppenhet*, *Behov av stöd*, *Känslor*, *Delaktighet* och slutligen

Antal tillfällen. Vi har valt att redovisa dessa teman efter storleksordning. De teman vi bedömer vara mer vanligt förekommande i uttalanden hos informanterna redovisas således tidigare i texten.

Relationen till personen utanför kärleksrelationen. Vi har i materialet identifierat ett tema som innefattas av vad för slags relation ens partner har till personen utanför kärleksrelationen. Detta tema utgörs av två underteman: *Känd kontra okänd person* och *Gilla kontra ogilla personen*. Detta tema anser vi vara av särskild relevans, då det har uppkommit med hög frekvens och spontant under intervjuerna hos samtliga informanterna, utan att vi har ställt några frågor om detta. Temat berörs dessutom när det gäller såväl vänskapligt umgänge, kyssar som sexuella handlingar.

Känd kontra okänd. Som exempel på hur umgänge med andra påverkas av om personen är känd eller okänd pratar en intervjuperson om hur hon ställer sig till att hennes partner skulle umgås exklusivt med en vän av det kön han är attraherad av:

“Alltså, jag skulle... om det är någon som jag känner, så tycker jag det är okej.”

Samma intervjuperson uttrycker också i samband med detta:

“nej, men om det skulle vara någon som jag inte kände däremot, så skulle jag tycka det var konstigt. Eller om det var nån som jag kände väldigt dåligt.”

I enlighet med detta säger en andra informant, när hon funderar kring hur det kom sig att hon blev svartsjuk på vissa personer i hennes dåvarande partners närhet:

“...det var kanske tjejer som, de kunde gå på bio tillsammans och jag blev aldrig svartsjuk, men antagligen var det för att jag också hade ett förhållande med dem. Antagligen så var det den okända faktorn! Om det var en tjej som jag inte kände till, då blev jag mer osäker...”

En tredje informant uttrycker följande om hennes partners eventuella umgänge med personer som är okända för henne:

“...jag tror, jag hade nog krävt snarare, att få träffa de här personerna. Så det hade inte varit helt okej att okända personer, att man åker iväg (nej) på nåt evenemang. Med vilken grupp, i vilken bil?”

En fjärde studiedeltagare uttrycker att kyssa personer utanför kärleksrelationen skulle vara tillåtet, förutsatt att hans partner skulle kyssa en av deras gemensamma vänner:

“... är det människor som vi känner oss trygga med så är det inga konstigheter. Då vet man att det inte är fråga om någon konkurrens heller.”

På frågan vad han skulle känna inför om hon kysste någon för honom okänd säger han istället följande:

“Det skulle kännas konstigt faktiskt. Då skulle jag liksom fråga hur den här personen var så nära min fru (fnissar) och inte mig. (...)”

En femte informant beskriver också att det är tillåtet att kyssa någon som är “en vän, en kompis, i en slags vänskaplig anda”. Han kontrasterar detta till att känna attraktion för någon, vilket han uttrycker som mindre leder tillåtet.

Samma informant uttrycker å ena sidan att han skulle känna sig trygg om hans partner hade sex med en vän till honom. Å andra sidan säger han att han skulle kunna ”visualisera” mer med någon han kände, vilket skulle vara obehagligt för honom. Han talar sedan om att det bästa scenariot vore om partnern hade sex med någon hon var nära vän med, och som han är bekant med, av anledningen att han då skulle känna till hur partnerns relation till den andre ser ut.

Gilla kontra ogilla. En sjätte informant beskriver en konfliktsituation i sitt förhållande, när hans partner ville träffa en gemensam bekant, som informanten säger sig avsky:

“... jag ville inte att han skulle träffa honom och han va: Jo, men det ska jag visst det och sen berättade jag då vad han hade gjort och då tyckte han fortfarande, att det inte var okej, men ville ändå träffa honom (...) det var rent personligt mot honom, att jag inte ville att han skulle träffa ett sånt pucko ...”

I detta exempel påverkas gränssättningen restriktivt av att informanten tycker illa om personen, som hans partner vill träffa. Relaterat till detta säger en annan deltagare att relationen till sin partner underlättas om hon tycker om och är vän med hans andra partners:

“Jag menar, en tjej som funkar med Kristina gör ju livet mycket enklare för mig än om det är en tjej som Kristina tycker är en pain in the ass.”

Samma informant berättar även att han har haft vad han kallar “semisexuellt” umgänge tillsammans med sin partner och en person, och säger att detta var genomförbart, eftersom hans partner tyckte bra om den andra personen.

Sammanfattningsvis tycker vi oss se att relationsgränserna påverkas av huruvida man känner och håller av personen utanför kärleksrelationen, både när det handlar om att “bara” umgås, att kyssas och eventuellt till och med att ha sex. Vid vänskapliga umgängen och

kyssar är det tydligt att gränserna blir vidare om man känner och tycker om personen partnern gör handlingar med. Vad gäller sex uttrycks ambivalens av en av de två informanterna som berör ämnet.

Kön. Ett andra signifikativt tema, som tycks påverka relationsgränserna gentemot andra, är vilket kön den andra personen utanför kärleksrelationen har. Här menar vi inte att könet per se har betydelse, utan att gränssättningen påverkas av om man själv eller ens partner umgås med en person av det kön som man själv eller ens partner generell sett attraheras av. Det råder spridda åsikter bland informanterna huruvida könet på den andra personen påverkar vad som anses vara tillåtet eller inte. Uttalanden som visar på båda formerna av upplevelser kommer att redogöras för nedan, i form av två olika underteman.

Kön påverkar gränssättningen. En heterosexuell, kvinnlig informant tar exempelvis självmant upp vänskaper med någon av motsatt kön, som svar på frågan om det förekommer underförstådda gränser i kärleksrelationen:

“Alltså... man gör ju inte vad som helst... med en... med nån som bara är en kompis... att... jag kanske inte hänger en hel dag med en av mina killkompisar”

Hon säger även:

“Jag hade kunnat planera en resa nånstans med en tjejkompis, men det hade nog vart konstigt om jag gjort det med en killkompis.”

En andra kvinnlig heterosexuell informant uttrycker i intervjun att hennes partners svartsjuka när hon pratade med sin granne är ”helt klart kopplat till om det är en man eller kvinna.” En tredje informant beskriver sin svartsjuka inför när hennes manlige heterosexuelle partner pratade mycket och intensivt med andra tjejer och svarar följande på frågan huruvida det spelade roll om det var killar eller tjejer som partner konverserade:

Informanten: “Ja, absolut! Så det här är verkligen, ska man säga, revirtänkande. Han hade många vänner och många var killar och det var helt naturligt, för killar har fler killvänner, antagligen, jag vet inte, och han kunde försvinna en hel helg med dem och jag brydde mig inte om det.”

Intervjuaren: “Men om han hade försvunnit en hel helg med en tjej?”

Informanten (slår handen i bordet): “Hay! (skrattar) (...) Nej. Jag hade satt ner min fot. Absolut. Så var det.”

En fjärde intervjuperson beskriver att han nog skulle tycka det vore värre om hans heterosexuella kvinnliga partner hade sex med en man än en kvinna:

“... med tanke på att hon utger sig för att vara heterosexuell så tror jag att, om hon skulle vilja ha sex med en kvinna så, tror jag att det på nåt sätt är ett större hot mot mig om det skulle vara en man, eftersom hon uppenbarligen känner en stark attraktion åt män”

En sjätte informant beskriver sin partners åsikter om att ha sex och hångla med andra:

Informanten: “Och... i och med att han – jag är bisexuell och han är ju bög och därför ser han det hårdare om jag, om jag skulle... göra det med en kille, än om jag skulle göra det med en tjej.”

Intervjuaren: “Okej, varför tror du att han...?”

Informanten: “Jamen, så är det, för att han, han ser andra män som sin konkurrens mest, tror jag.”

En annan deltagare nämner också, i likhet med informantens partner i förra citatet, att han upplever en större konkurrens med dem av samma kön än med dem av motsatt. Han uttrycker även att detta är kopplat till det fysiska manliga könet:

“... man jämför sig med andra män på nåt sätt i, i större utsträckning än vad man gör med andra kvinnor, just för att andra män har en snopp, som antingen är liksom mycket större än din och som kommer uppfylla henne på ett mycket bättre sätt än vad din lilla snopp gör.”

Slutligen menar denna informant att det finns en “primitiv” aspekt som bidrar till att det är värre för honom om hans kvinnliga partner har sex med en man än en kvinna. Denna aspekt innefattar enligt honom en “manlig” önskan om att ha kontroll över sin kvinna samt kunna tillfredsställa henne ordentligt.

Tilläggas bör att det i intervjumaterialet finns exempel på att gränsdragningar inte nödvändigtvis blir vida på grund av att man själv eller ens partner umgås med någon av det kön man inte attraheras av. En kvinnlig och heterosexuell informant berättar exempelvis att även kvinnor väcker svartsjukereaktioner hos hennes manliga partner, då även dessa ”tar tid från honom”.

Kön påverkar inte gränssättningen. Inte alla uttalanden innefattar upplevelser av att det är problematiskt att umgås med personer av det kön man attraheras av. En informant beskriver exempelvis hur hans partner är på arbetsresor med både kvinnor och män:

“Sen reser hon mycket i jobbet och då reser hon ju ibland med manliga kollegor (...) Och det var ju både kvinnor och män. Så att det, det, nej, det har aldrig varit ett problem.”

En annan informant beskriver också en för honom oproblematiske nära relation, som hans heterosexuella partner har med en manlig vän:

“de har träffats, de har haft ensamma kvällar hemma när jag har varit borta och ibland har vi skämtat om att är min, han är hennes liksom, han är min “stand-in”-pojkvän (skrattar). Och det känns väldigt okej.”

Samma informant uttrycker även, efter att intervjuaren uttryckligen har frågat honom om detta, med att det “rent logiskt” inte ska spela någon roll vilket kön det är på den person hans partner har sex med. En tredje informant menar som svar på samma fråga att sex och kyssar med andra personer utanför kärleksrelationen är lika otillåtet oavsett personens kön.

Summeringsvis finns fler yttranden att kön påverkar gränssättningen restriktivt. En anledning till att kön spelar roll för gränssättningen tycks vara att man upplever en större konkurrens med sitt eget kön, och därmed ser detta som mer problematiskt. Dock förekommer yttranden som pekar på att kön inte påverkar gränssättningen, så det finns en stor spridning i intervjupersonernas upplevelser.

Skada. En tredje faktor som påverkar gränssättningen är huruvida man skadar med den andra med sina handlingar, tankar eller känslor. Ibland handlar det inte om skada sin partner, utan om att skada sig själv eller relationen som helhet. En informant talar om de negativa konsekvenserna för barnen och en annan informant pratar om att hon inte kan vara tillsammans med någon som skadar andra personer. Det är ett par av studiedeltagarna som anger skada eller obehag hos den andra som en mer generell princip för vad som är tillåtet i kärleksrelationen. En av dessa säger i intervjun:

”Bara man inte skadar varandra så för mig får hon göra vad hon känner för. Sen har jag väldigt stort förtroende för henne. Det är liksom... det är inget som bekymrar mig.”

Den andra informanten uttrycker både att det som är otillåtet i en kärleksrelation är ”det som känns obekvämt” för den andra, men han säger också att man inte får bli för begränsad i sitt handlande av ens partners upplevda obehag. När intervjuaren visar att informanten först talat för att man ska ta hänsyn till den andra och sedan sagt att man ska få göra det man själv är bekväm med uttrycker informanten, att man:

”... kan komma in i en kollisionskurs, om det jag känner att jag är bekväm att göra med nån, inte stämmer överens med det hon är bekväm med att jag gör med nån annan.”

Att sexuell kontakt med andra skulle skada både partner, barn och en själv uttrycks i en intervju som anledning till gränssättning:

”Man kan säga att grundregeln är att man ska få ha vilken sexualitet man vill så länge man inte skadar någon annan. (...) har jag ett förhållande så vet jag att jag kommer att göra min fru illa, och mina barn, och mig själv. Det är så många som drabbas så att det gör jag absolut inte. Det går helt bort. Tankarna kan komma upp men jag skulle aldrig gå till handling med det. (...) Att jag har ett ytterligare förhållande eller inte ens ett för en kväll, det finns inte eftersom det får så oerhörda konsekvenser.”

På frågan om samma sak gäller för kyssar svarar informanten följande:

”Nej det kan jag inte tycka, utan det är ju... sexuella handlingar sårar på ett helt annat sätt än vad liksom en kyss skulle göra.”

En stor del av de uttalanden som berör att skada handlar om att det är tillåtet att tänka eller känna saker för andra, eftersom tankar och känslor inte skadar någon så länge de stannar inom en själv. Först följer ett citat som enligt vår tolkning visar på de negativa konsekvenserna av att yppa sina känslor för andra:

”om han skulle vara kär i nån annan, jag skulle tycka det var hemskt (ohörbart) om han berättade det för mig”

I samma intervju beskrivs också att det vore destruktivt för förhållandet att berätta om att man är kär i en annan. En annan informant uttrycker att tankar och sexuella fantasier är fria, eftersom de inte skadar någon annan:

”... bara såhär kanske fantiserar om att en, två, tre till hundra gånger ha sex med den här människan – do it! Det skadar ju ingen. Det skadar speciellt inte mig.”

En tredje informant uttrycker att hennes partner absolut inte får misshandla någon person utanför kärleksrelationen och på annat sätt bete sig respektlöst mot andra.

Öppenhet. Ett fjärde tema, som vi slogs av redan innan vi transkriberat intervjuerna, är öppenhet. Det var inget vi hade formulerat frågor om i intervjumallen, men ändå förekom det i samtliga intervjuer, och många gånger i stor skala. Många av uttalandena handlar dock om upplevda gränser mellan parterna i kärleksrelationen och har därmed varken med andra personer eller vår frågeställning att göra. Andra uttalanden visar däremot att öppenhet om vad som händer eller är på väg att hända med en person utanför kärleksrelationen, gör att kontakten med den personen blir mer eller mindre tillåten. Öppenhet är alltså för många en allmän norm för hur man bör förhålla sig till sin partner, men också en faktor som påverkar gränserna utåt. Nedan redovisas tre underteman rörande öppenhet: *Berätta, undanhålla och ljuga, samt Delge planer.*

Berätta. En informant, som ibland har flera kärleksrelationer samtidigt, berättar att det är viktigt för honom att vara ärlig mot sina partners, för att dessa ska kunna ta ställning till huruvida de vill fortsätta att ha en kärleksrelation med honom:

“att vara ärlig uti fingerspetsarna (...) det ska jag vara därför att det är ju enda, den enda möjligheten för dem jag umgås med att (...) sätta en gräns och kunna säga nu skiter jag i det här, jag vill inte vara med längre”

En andra informant talar också om vikten av ärlighet, i detta fall i betydelsen att man ska vara öppen med att man känner lust inför någon annan:

”Men att inte ta upp det med mig innan eller att bara göra det (ha sex med annan) utan att prata om det, det är kanske också det största sveket eller otroheten, att inte visa den öppen... alltså den ärligheten mot den andra personen, att man berättar om vad man känner.”

Någon enstaka deltagare uttrycker även att man bör delge sin partner vad man gör med, känner för eller tänker om personer utanför kärleksrelationen, om detta är något som påverkar relationen. Om man har problem med vad den andra gör med personer utanför kärleksrelationer ska man också ta upp detta, enligt en intervjuperson. Samtidigt som de flesta pratar om vikten av att vara öppen och berätta om saker som har med andra personer att göra, är det flera som betonar att det inte är någon skyldighet.

Undanhålla och ljuga. Ett par informanter uttrycker att det kan vara fel att berätta eller att man inte vill höra, och ett par andra menar att det kan vara okej att dölja eller utelämna vissa saker i relation till andra. Bland de som inte vill höra eller berätta var det en deltagare som säger sig inte vilja veta om sin partners eventuella sexuella aktivitet med andra:

”Ja, alltså får jag reda på det så vet jag att jag blir ju, jag kan ju lätt bli sårad. Jag ser inte någon anledning till det, att hon ska liksom, varför ska hon det? Såra mig med det där för? Om det nu inte har någon större betydelse för henne så bekymra inte mig med det då. Sköter hon sin sexualitet på ett ansvarsfullt sätt så får hon väl sköta den bäst, hur hon vill liksom. Då vill jag inte vara den som tar skada då.”

Det blir tydligt att partners sex med andra personer är otillåten ifall hon berättar om den, men inte annars.

Lögner om vad man har gjort med personer utanför kärleksrelationen kan upplevas både som tillåtet och otillåtet, enligt yttranden ur intervjumaterialet. En informant säger exempelvis att det inte är otrohet att ljuga, men att det ändå är fel ifall partnern exempelvis säger sig träffa en tjejkompis när det i själva verket är en killkompis. En andra deltagare säger

först att han och hans partner inte brukar ljuga för varandra. Sedan uppmärksammas han av intervjuaren på att han inte vill höra eller berätta om sexuell kontakt med andra, och han uttrycker då att det finns en dubbelhet:

Informant: ”Då ljuger jag inte utan, då skulle jag, håller jag bara tyst.”

Intervjuare: ”Ja, ja precis.”

Informant: ”Men skulle hon fråga mig så skulle jag nog faktiskt neka (skrattar).”

Intervjuare: ”Ja, okej, mm. För du tänker att det skulle göra mer skada än nytta på nåt sätt?”

Informant: ”Ja precis, absolut. Så i det fallet skulle jag nog faktiskt ljuga, absolut, ja, mm.”

För denna informant blir lögnen om vad man gjort med andra tillåtna, så länge detta görs för att inte man inte vill såra den andra, vilket även tangerat temat *Skada ovan*.

Delge planer. En mindre aspekt av öppenhet berör vikten av att involvera sin partner i sina planer med personer utanför kärleksrelationen. En informant påpekar att hon vill vara en del i sådant som inkluderar henne själv eller hennes hem. I den relationen hon pratade utifrån kunde det hända att hennes partner var borta i någon vecka ibland och det var helt okej så länge hon fick veta det.

”... eller om nån skulle sova över, jag vill gärna att han ska fråga mig först. (Skrattar) Alltså, det är trots allt också mitt mest intima område, det är mitt hem, så om han planerar saker där jag eller mitt hem är involverade jag vill gärna bli tillfrågad först.”

En annan informant uttrycker i linje med detta en kort kommentar om att det är fel att inte höra av sig till sin partner.

Behov av stöd. Ett femte tema som vi finner vara relevant för hur gränserna sätts i kärleksrelationen gentemot andra är behovet av stöd. Detta berörs utan specifika frågor kring detta från vår sida och nämns av de flesta informanter. Detta tema innefattar yttringar som visar på att det är tillåtet att prioritera eller träffa den person som är i stort behov av stöd, både om denna person är ens partner eller en person utanför kärleksrelationen. En deltagare uttrycker att det är tillåtet att prioritera andra än sin partner om denna andra är en vän som har det svårt:

“I perioder träffar vi ju vissa människor väldigt mycket. Och vi har ju vänner som vi har varsin relation med, så att säga. (...) det har ju varit i perioder då vi haft vänner som gått i skilsmässa. Då har vi kanske på var sitt håll lagt ner väldigt mycket tid och energi, på varsitt håll, på den personen som har haft det svårt.”

En andra informant beskriver hur han kunde lämna sin partner mitt i natten för att en annan av hans partners ringde, och motiverar sin handling på följande sätt:

“... det var ju för att bejaka den andra personen då, som ger ett väldigt tydligt uttryck för att jag behöver omtanke, omvårdnad ...”

Samma informant säger sig ibland ha upplevt att hans partner har blivit nedprioriterad framför andra partners, för att hon är så pass stabil och trygg och därmed inte behöver hans omhändertagande:

“... när jag var tillsammans med Lisa, så kunde det vara så att jag verkligen såhär släppte allt och liksom, dra iväg och rädda Lisa liksom (...) medan Kristina behövde ju inte räddas. Så då blir ju hon, det innebär ju att, hon blir ju hela tiden nedprioriterad, därför att, du har inte det här behovet så därför drar jag till någon annan.”

En tredje deltagare diskuterar också kring huruvida det är tillåtet för hennes partner att umgås med en person utanför kärleksrelationen, som är i behov av tröst:

“... att jag vet att han är och träffar nån och... kanske ska trösta för nånting hemskt som har hänt, det skulle jag mycket väl kunna tycka är okej. Så har han en, en dambekantskap genom jobbet och hon skulle må dåligt av nån anledning, så tycker jag nog, att jag kan, kan tycka... känner han att han kan hjälpa henne där så är det okej ...”

Liksom det i högre grad tycks vara tillåtet för deltagarna att prioritera andra personer utanför kärleksrelationen, förutsatt att dessa andra personer är svaga och behöver stöd, tycks samma sak gälla för att prioritera sin partner framför andra. Ett citat från en fjärde informant får belysa detta:

“... skulle Johan verkligen må jättedåligt eller vara sjuk eller vara superstressad och behövde hjälp med någonting eller så... då skulle jag ju... välja honom före till exempel då kanske umgås med en kompis eller så. “

Känslor. En sjätte faktor som vi i intervjuerna har funnit påverka gränserna för vad som är tillåtet med andra är vilka känslor man har för personen utanför kärleksrelationen eller vilka känslor den har för en själv eller ens partner. Vi definierar här känslor som att känna attraktion, lust, förälskelse eller varma känslor som informanterna själva uttrycker vara mer än bara vänskapliga. Dessa känslor tycks påverka gränssättningen både när det gäller umgänge med andra, kyssar med andra och sex med andra. En informant beskriver hur hon upplever umgänget med en person som problematiskt, trots att de inte ”gör nånting”. Hon

uttrycker att i nedanstående citat att det är hennes känslor för honom och hans känslor för henne, som gör situationen komplicerad:

”Men att jag... och jag vill ju inte göra Johan orolig, men jag har också en upplevelse av att han kan vara rätt i att den här killen kan vara intresserad av mig, och att jag kanske tycker för mycket om den här killen...”

I en annan intervju uttrycker dock informanten att hans partner uppskattar när det finns känslor mellan honom och en tredje part:

Informant: ”Jag vet att hon kunde bli intresserad av om nån pratade med mig och undrade vem det var och så. Så på nåt sätt kan jag vidstå att hon tycker att det finns en liten stimulans i det!”

Intervjuare: ”Stimulans hur menar du då?”

Informant: ”Ja, att om jag har kontakt med någon annan och hon ser att det finns nån typ av gnista. Hon kan nog tycka om det att det finns energi mellan människor.”

Således förekommer hos informanterna upplevelser av känsloladdat umgänge med andra som både tillåtet och otillåtet.

Vad gäller sexuell kontakt med någon annan har känslorna betydelse i en av intervjuerna, där en tredje informant uttrycker att det skulle vara mer tillåtet om hans partner hade sex med hans nära vän, för att vederbörande enligt informanten aldrig skulle känna för henne:

”Så jag liksom jämför de här två, för det skulle kännas väldigt bekvämt just för att han är verkligen pålitlig, och jag vet att det aldrig skulle, han aldrig skulle känna så för henne.”

Avsaknaden av känslor hos den som partnern skulle ha sex med, skulle i detta fall påverka gränserna för sexuellt umgänge med andra i en öppnare riktning. Samma informant talar också om att kyssar är mer tillåtna om inte attraktion förekommer:

“...när kyssen inte är ett uttryck för att jag på nåt sätt vill ha mer eller att jag har en attraktion till personen i fråga. Så länge det inte är den attraktionen så tror jag nog att vi tycker att det är okej.”

En fjärde informant menar i enlighet med denna utsago att kramar med andra personer kan vara tillåtna, men inte om man är “väldigt attraherad”. En femte deltagare uttrycker att han har haft en önskan om att ha en öppen relation med sin partner, som skulle bestå i ”mer strikt sexuella kontakter”, i kontrast till parallella kärleksrelationer.

Informanterna har enligt vår uppfattning övervägande upplevelser av att känslor gör gränserna snävare. Detta gäller både om man själv eller ens partner har känslor för andra och om någon annan har känslor för en själv eller ens partner. Dock finns det ett exempel på upplevelsen av att gränserna inte snävas av om det finns känslor mellan honom och någon annan än hans partner.

Delaktighet. Ett sjunde tema vi anser förekomma, och som tas upp av ett antal informanter, är delaktighet. Med detta menar vi att vad som är tillåtet påverkas av huruvida den ena parten i en kärleksrelation exkluderar eller inkluderar den andra, när den gör någonting med en person utanför kärleksrelationen. Vår definition av exkluderande innefattar både att ha sammanhang separata från sin partner, samt att mer aktivt utesluta sin partner eller själv bli aktivt utesluten ur ett sammanhang. Om exkluderande uttrycker en studiedeltagare:

“Så hade det vart jättekonstigt om jag då skulle säga nej men jag och den här... nu ska vi kolla på film ikväll, du får inte följa med (...) för att man exkluderar den andre tror jag”

Samma informant tar även upp att hennes engagemang i en organisation, som hennes partner inte är medlem i, leder till konflikter i deras kärleksrelation. Här har hon inte aktivt utestängt sin partner, men hon uttrycker ändå att det nya sammanhanget leder till konflikter, i och med att umgänget är exklusivt för henne.

En aspekt, som tycks samspela med hur exkluderande påverkar gränssättningen, är huruvida det finns ett intresse för att bli inkluderad i ens partners umgänge med andra. En andra informant menar exempelvis att det hade “känts konstigt” om hans partner gjorde en aktivitet med någon annan, om han själv hade velat vara delaktig i denna. Deltar hon och någon annan i en gemensam aktivitet som han inte har intresse för, har han dock ingenting emot att bli exkluderad. En tredje informant, som pratar om att det är “skönt” och oproblemiskt att han och partnern har skilda umgängeskretsar, kopplar detta till att de inte har så mycket till övers för varandras vänner. Båda “tjänar” följaktligen på att slippa umgås med personer de inte har så mycket intresse för. När det gäller den tidigare nämnda informantens engagemang i organisationen, tycks det dock inte som om hennes partners gränssättande påverkas av att han inte har något intresse för organisationen:

“...hela den här verksamheten... det intresserar inte honom och han förstår inte varför jag skulle vilja vara med de här människorna. (...) och det handlar kanske inte så mycket om vad det är, utan att det är en situation, som han för första gången är exkluderad ur, i mitt liv.”

I detta citat verkar det snarare som att informanten upplever att hennes partner tycker det är jobbigt att hon har en exklusiv fritidsverksamhet, som han dessutom inte intresserar sig för. Således blir gränserna inte vidare i detta fall, till skillnad från tidigare exempel ovan.

När det gäller flirtande, kyssar och sexuellt umgänge med andra uttrycker en fjärde informant att hans förhållningssätt till detta ser olika ut, beroende på om partnern är med eller inte. Han berättar att när han umgås med två partners samtidigt undviker han att kyssa dem intensivt eller ha sex med båda, eftersom hans partner är heterosexuell och därmed skulle bli exkluderad från hans relation med den andra partnern.

“Det är därför som vi inte har sex tillsammans även om vi kan sova tillsammans så har vi inte sex tillsammans (...) Det blir, skulle du ha sex med nån av dem så hade det ju känts, då hade jag ju uteslutit en...”

Här tycks partnerns närvaro leda till snävare gränssättning, samtidigt som informanten uttrycker att han undviker att kyssas eller ha sex i denna situation, då han inte vill exkludera någon.

En annan informant uttrycker därtill funderingar kring huruvida det vore bättre för relationen att ha sex med andra personer tillsammans med partnern, i en trekant eller liknande, eller i partner frånvaro.

I de flesta fall innebär inkluderande av den andra parten i kärleksrelationen således en större tolerans för vad som är tillåtet att göra med andra. När det gäller fysisk kontakt med andra tycks partnerns närvaro leda till snävare gränser, alternativt en undran kring hur gränssättningen skulle påverkas av en eventuell inkluderande.

Antal tillfällen. Ett åttonde tema som vi tycker oss ha funnit vid genomgång av materialet är hur antal tillfällen påverkar vad som är tillåtet eller inte tillåtet att ens partner gör för fysiska handlingar med andra. Detta har dykt upp utan att vi har frågat och åtminstone tre olika informanter är inne på detta ämne vid något tillfälle. Detta tema är mindre omfattande, men är en annan typ av faktor som visat sig påverka upplevelsen av gränserna.

Genomgående för detta tema är att samtliga deltagare som tar upp det är eniga om att engångshändelser är mer tolererbara än upprepat handlande. En informant nämner engångshändelse när han pratar om hur det kommer sig att det inte kändes så svårt för honom att tolerera partnerns otrohet, trots att sex med andra inte är tillåtet i deras kärleksrelation:

Informanten: “ Och det var ju ingenting hon hade fortsatt med heller, utan det var en engångshändelse så att det...”

Intervjuaren: “ Men det hade varit, om hon hade upprepat det flera gånger hade...?”

Informanten: “Då hade jag väl undrat vad jag betydde för henne liksom. Då hade det inte varit lika självklart kanske att vi hade, att man hade valt att fortsätta. Utan då hade jag känt kanske, hon kanske tänker över vad hon vill.”

En andra deltagare uttrycker att sex med andra vid flera tillfällen påverkar hur tillåtet han upplever det vara. En tredje informant säger vid intervjutillfället att kyssa någon vid upprepade tillfällen eventuellt förvärrar handlingen och gör den mindre tillåten:

“... om det skulle hända igen, kanske... att det skulle vara nåt upprepade gånger (...) Nåt sorts mönster, att det skulle tyda på att man kanske då hade starkare känslor eller... medvetet gick över de här gränserna”

Sammanfattningsvis har vi i materialet funnit en rad faktorer som tycks påverka relationsgränserna i en snävare eller vidare riktning. Dessa faktorer är *Relationen till personen utanför kärleksrelationen, Kön, Skada, Öppenhet, Känslor, Delaktighet, Behov av stöd och Antal tillfällen.*

Förhållningssätt till gränser

Detta tema besvarar vår tredje och sista frågeställning om hur informanterna upplever att de förhåller sig till kärleksrelationens gränser gentemot andra. Framst berör temat markeringen av gränser och anpassningen till dem. Men även huruvida det är en skillnad mellan hur mycket informanten respektive partnern anpassar sig, de tecken på motstånd mot gränser som uttalas och ett par fall där en tydlig gränsöverträdelse accepteras. Många andra reaktioner på gränsöverträdelser i form av beteenden, känslor och tankar beskrivs i intervjuerna. Vi har dock valt att endast inkludera de som på något vis relaterar till partnern eller relationen, och har därigenom exkluderat de reaktioner som inte kommuniceras till partnern.

Markering. Ett tema vi fann i intervjumaterialet är markering av gränser i relationen. De största undertemana är att uttrycka negativa känslor, såsom svartsjuka, ilska/irritation, rädsla, obehag eller ledsenhet, samt att rakt ut säga sin åsikt eller vilja.

Uttrycka negativa känslor. Drygt hälften av informanterna beskriver upplevelser av svartsjukereaktioner. Här följer ett exempel på en svartsjukereaktion när partnern konverserade med andra tjejer:

“Jag kommer ihåg situationer då när jag kände mig lite utestängd och sen ‘Du pratade med henne, hela tiden’; ‘Ja, men vi bara pratade och det var väldigt intressant för hon sa det ena och hon sa det andra’(...) Jag var så himla barnslig, men det var faktiskt så för jag blev så himla sotis på samtalen.”

Samma informant berättar även att hon själv har varit i ett förhållande där hon upplevde en kontrollerande svartsjuka från sin partner. En annan deltagare kände inte bara ”avundsjuka” (vilket vi uppfattat som hans ord för svartsjuka), utan även andra negativa känslor, när han sagt att han ville avsluta relationen och partnern då hade haft sex med en annan person:

“det jag upptäckte med Moa var att på nåt sätt kände jag en stark avundsjuka och ilska och rädsla när hon hade varit med någon annan.”

Informanten säger att den erfarenheten sedan ledde till att de blev ett mer stadigt par. En tredje deltagare berättar till exempel om hur en gränsöverträdelse från hans sida ledde till att partnern gjorde en känslomässig markering:

“jag hånglade med mitt ex för typ fyra år sen också och han var då skitlessen över det.”

Uttrycka sin åsikt. I tre av intervjuerna finner vi uttryck för att informanten eller dess partner sagt sin vilja rakt ut. En deltagare berättar till exempel att han sa följande när han inte ville att partnern skulle träffa en person han ogillade:

“ja, gör som du vill men respektlöst mot mig”

En annan av dem berättar hur hon reagerade när hon fick reda på att hennes partners älskarinna i motsats till vad partnern sagt fortfarande gick till den träningslokal där de träffats tidigare:

“...så sade jag hur sjuk är hon egentligen i huvudet? Kan hon inte släppa honom? Och då slutade han...”

En tredje studiedeltagare beskriver att partnern rakt ut sade att hon tyckte att han pratade för mycket om en av hans andra partners:

“Hon gjorde det väldigt tydligt att jag skiter i Lisa, jag bryr mig inte, alltså jag orkar inte med henne.”

Övriga gränsmarkeringar. Att vara svårpratad är en form av icke-konfrontativ strategi som förekommer i ett par intervjuer. I båda fallen handlar det om att partnern blir svårare att prata med eller kort i tonen när informanten umgås eller umgåts med en specifik person utanför kärleksrelationen. Uttryck för att vilja veta varför gränsöverträdelsen skedde

eller vad den betyder finns det också ett par exempel på. Mindre vanliga gränsmarkeringar som vi anser oss ha funnit i transkriberingarna är att ifrågasätta om den andra älskar en, att sätta upp tydliga krav för vad den andra får göra, att vilja lämna relationen, att kontrollera den andra, att göra slut, att spela på hjälpbehov för att få uppmärksamhet, samt att ställa ultimatum. Som ett exempel på det sista berättar en informant vad hon sagt till sin partner:

“... då sade jag också: går de dit tillsammans så ställer jag mig på plan och berättar det här för alla. Om de ville det. Nej det ville de inte.”

Anpassning. I detta tema ingår uttryck för någon form av gränspanpassning, oavsett om det avser anpassning till sin partners vilja, det gemensamt uttalade eller till ens egen upplevelse av rätt och fel. De vanligaste formerna av anpassning som vi har identifierat i materialet är *begränsande av umgänge*, *begränsande av flirtande* samt *känslokontroll*. Utöver dessa finns även uttryck för att man inte har sex med andra fast man skulle vilja, att man anpassar vad man säger till det man tror partnern önskar höra och att man för partnerns skull gör så att den kan leva ut sina önskningar om vidare gränser.

Begränsande av umgänge. Det finns i intervjuerna flera exempel på att begränsandet av umgänge med andra går så långt som till att helt säga upp kontakten. Informanten berättar att hans partner har haft “halvsex” med en kompis och efteråt mår dåligt över det:

“men alltså hans dåliga samvete bara drog ner honom hur många dagar som helst och typ såhär sa upp kontakten med den här kompis och allting”

En andra informant berättar att hennes partner slutade gå till en plats där han brukade träffa sin älskarinna efter att hon reagerat på att den andra kvinnan fortfarande gick dit. I dessa två exempel kan man se att det skiljer sig åt huruvida personerna anpassar sig till en gräns de själva upplever sig ha eller på grund av att partnern gjort en gränsmarkering.

Begränsande av flirtande. En intervjuperson berättar att han blir mer restriktiv i sitt flirtande med personer han är attraherad av samt personer som han bedömer skulle ta flirtandet på allvar. Här följer ett citat där båda dessa aspekter belyses. Informanten har just sagt att han kan verka flirtig:

”Och därför har jag såhär försökt tänka så på mitt uppförande och mitt beteende just med de här människorna som jag känner lite extra... lust till kanske... att jag inte ska ge såna här... retfulla inviter (skrattar) i mitt kroppsspråk eller i mitt tal... men då måste man också såhär sortera ut människor, vilka som... tar det på allvar och vilka som inte tar det på allvar, det är alltid en väldigt svår övervägning”

En andra informant uttrycker att han tidigare begränsade sitt flirtande med andra framför sin partner, men att han inte längre gör det, då partnern nu känner sig tryggare i relationen. En tredje menar att hon inte begränsar sitt flirtande när hennes partner är med, men att flirtandet sker ”på ett harmlöst sätt”.

Känslokontroll. De exempel vi funnit på anpassning i form av känslokontroll består i att hålla tillbaka känslor, förneka dem, stänga av dem, eller att avvakta vid lust till annan. En informant uttrycker anpassning genom att hålla tillbaka känslor av förälskelse i andra:

”alltså det har jag ju känt, det kan jag ju erkänna, det har jag verkligen känt för... för vissa människor jag träffat... men... då har jag ju såhär fått hålla tillbaka, hålla tillbaks de här verkligen på nåt sätt spartanskt, nej, men det här är bara en platonisk relation, eh ...ingenting mer än så, på grund av att jag ändå har respekt för Claes”

En andra informant beskriver känslokontroll när hon berättar om hur hon försöker förhålla sig till sina känslor inför en person som inte är hennes partner:

”... och att jag just, att jag tänker, jamen det är inget, så finns inte de här känslorna. (Skrattar) Eller om att jag försöker tänka, nej men det är ingenting, det finns ingenting här. Eh... och då tänker jag att de ska försvinna, eller inte vara kvar eller... de känslorna.”

En tredje informant beskriver känslokontroll som ett mer allmänt och preventivt förhållningssätt gentemot andra än den hon är tillsammans med:

“Jag har väl dragit in mina antenner ganska mycket när vi blev tillsammans... Ska inte attraheras i för många, inför andra män, det ska jag helt enkelt inte”

Känslokontroll i form av att avvakta uttrycks i en annan intervju, där informanten säger att partnern känt sig dragen till en annan kille under en tid de var ifrån varandra och att hon då inte agerade på den känslan, för att se om den försvann när han kom tillbaka.

Asymmetrisk gränsanpassning. Ett annat tema, som vi har identifierat från yttranden hos majoriteten av de intervjuade, är asymmetrisk gränsanpassning. Med detta menar vi att den ena parten i högre grad anpassar sig efter gränserna än vad den andra gör. Detta tema anser vi ge ytterligare ett perspektiv på frågeställningen om informanternas förhållningssätt till upplevda gränser. De övervägande uttalandena hos deltagarna visar på att kvinnorna i större utsträckning anpassar sig till männens gränser än tvärtom, även om ett exempel på att en man anpassar sig efter en kvinna förekommer. Detta mönster av asymmetri hade varit särskilt tydligt ifall man tog in ansvar och prioritering av relationen i allmänhet, men många av uttalandena kring detta är inte kopplade till personer utanför relationen.

En studiedeltagare beskriver det som att partnern har anpassat sig efter hans relationsideal:

“Alltså Kristina ville ju inte ha en polyamorös relation. Så det handlade ju inte om att komma överens utan... det är bara att jag insåg, att jag ville inte gå in i något monogamt och hon accepterade det...”

Samma deltagare säger att det var tur att hans partner höll ut i början tills hon såg att det fungerade, och att det var ”hennes förtjänst”. Avseende att relationen fungerar trots att den ena bara vill ha en partner och den andra vill ha möjlighet till flera säger informanten:

“Ja men det är ju, det är ju tack vare Kristina, där... där bidrar inte jag! (skrattar)”

Informanten uttrycker därtill i intervjun att han aldrig skulle anpassa sig för sin partners skull, men att han istället är helt öppen med vad som gäller och ställer hårda krav. Han säger att den andra då vet vad hon kan vänta och själv kan avgöra om hon vill lämna relationen eller inte.

I en annan intervju beskriver informanten det som att han i sitt förhållande har anpassat sig till den andres monogama ideal och hans definition av förälskelse:

“... det är monogamt, trots att jag inte riktigt är så jättebekvämt i den monogama tanken, men jag.. har ... ja, sållat mig in i att är det vad han vill (...) får jag köra på det nu.”

Informanten uttrycker även under intervjun att “det är typ bara jag som har anpassat mig”, vilket tydligt illustrerar informantens upplevelse av asymmetri vad gäller gränsanpassning i sin kärleksrelation.

Exemplen ovan visar på att informanterna och deras partners kan anpassa sig både efter sin partners polyamorösa och monogama ideal. Följaktligen tycks anpassning till såväl vidare gränser som snävare gränser vara möjlig.

En annan form av enkelriktad anpassning är att samma informant som i citatet ovan säger att han använder partnerns definition av förälskelse i stället för sin egen, när de pratar med varandra. Han har även valt att benämna sig som homosexuell, trots att han ser sig själv som bisexuell, och uppger orsaken till detta i följande citat:

“han är väldigt, väldigt normativ i sitt tänkande och synsätt, väldigt heteronormativ, och det är såhär: bisexuella har inte riktigt bestämt sig, känns det som... antingen det ena eller det andra och (...) jag säger ju själv att ja men visst, jag är bög, för det är enkelt, för då behöver jag inte förklara för honom att jag är bisexuell...”

En tredje informant berättar i intervjun att det gäller olika regler för henne och hennes partner. Hon säger att det är hon som har “kontrollen på honom”, att han “måste” göra vissa saker, exempelvis ringa innan han går hem från arbetet. Gör han inte detta blir det “genast diskussion”. Informanten uttrycker att dessa krav på att partnern ska anpassa sig till hennes uppsatta regler har kommit som en konsekvens av att han har varit otrogen. Hon uttrycker under intervjun att hennes sätt att kontrollera honom å ena sidan är problematiskt, men också att ”det finns en rimlighet” i hennes regler gällanden sin partners beteenden.

I en fjärde intervju säger informanten att hans partner är mer bekväm med att göra uppoffringar för relationen, men att hon också upplever att han inte är beredd att göra samma uppoffringar:

“Det här kommer vi tillbaka ibland till, när vi verkligen har våra egna, pratar om vår relation sådär, då kan vi ibland komma tillbaka till att hon inte riktigt känner att jag offrar lika mycket, eller är beredd att offra lika mycket som hon är för relationen”

Informanten säger bland annat att partnern antagligen begränsat sitt sociala umgänge för hans skull. Själv uttrycker han i intervjun att han inte anser sin partners uppfattning stämma, utan att det handlar om att de prioriterar olika.

Motstånd. Det förekommer en mindre mängd uttalanden som enligt vår tolkning är exempel på att informanten eller partnern upplever motvilja till att hålla sig inom upplevda eller av partnern uttryckta gränser. Även om detta undertema är betydligt mindre än anpassning till och markering av gränser, anser vi det vara relevant att ta med det, eftersom det är uttryck för ett annat förhållningssätt till gränser.

En informant beskriver hur han förhöll sig till att hans partner hade svårt för att han var så upptagen i tankarna av en annan partner:

“...jag skulle inte kunna göra det, jag skulle inte kunna gå med på en sån begränsning (...) Även om Kristina är viktigare för mig än vad Lisa är, så är det ändå, låt oss kalla det principiellt så hade jag inte kunnat godta det. Därför det är inte så som jag vill leva.”

Samma informant beskriver också hur partnern visserligen accepterat men ändå uttryckt motstånd till deras vida gränser:

“Och det här att jag får barn med nån annan, Kristina vet, är helt lugn med det. Men däremot var, hennes reaktion var som att: jaha, men hur i helvete ska jag kunna berätta för min far att

min pojkvän sen sex år tillbaka har fått en son med någon annan utan att ha varit ett otroget svin.”

En annan informant beskriver sina reaktioner på att partnern inte tycker om hennes nya sociala sammanhang, som partnern inte ingår i:

“för mig har det inte varit en så stor grej från början, men han har gjort en stor grej av det... så tror jag att jag också då känt mig, varför får jag inte göra det jag vill eller, att jag har känt mig mindre... fri, än vad jag gjort tidigare.”

Godkännande av gränsöverträdelse. Endast ett par uttalanden hos en deltagare handlar om godkännande av gränsöverträdelser, men dessa få finner vi vara av stor vikt som kontrast till alla gränsmarkeringar. En variant på förklaringar av godkännande av överträdelser är synsättet att det är sådant som händer. Ett tydligt exempel på detta är när informanten pratar om att han har haft sex med någon annan än sin partner och säger:

“Och i några fall har jag valt att hålla tyst och i några fall har jag valt att berätta. Men hon har varit väldigt sådär: ja, det är sånt som händer.”

En annan typ av förklaring till godkännande av gränsöverträdelser som informanten uttrycker är att man väljer att klara av det, i kombination med att gränsöverträdelserna inte har gjort någon stor skada:

“... jag tycker för min egen del, att det har inte varit så himla jobbigt, utan det har fungerat att liksom bara lämna det. Jag kan inte upptäcka att min fru ärrats nånting heller...”

I huvudtemat Förhållningssätt till gränser har vi identifierat fyra teman, som bidrar till besvarandet av vår tredje frågeställning. Informanterna har olika sätt att förhålla sig till gränserna, där de vanligast förekommande är att de markerar eller anpassar sig efter dem. Det tycks förekomma upplevelser av asymmetrisk gränsanpassning hos informanterna, där det främst är kvinnorna som anpassar sig efter männen. Därtill har vi funnit två mindre teman, i form av motstånd mot gränserna och godkännande av gränsöverträdelse.

Resultatdiskussion

I diskussionen kommer vi att besvara och utförligt diskutera våra tre frågeställningar under respektive tillhörande rubrik. Dessa är *Informanternas gränsupplevelser*, *Faktorer som påverkar gränser*, samt *Förhållningssätt till gränser*. Vi kommer att resonera kring våra resultat utifrån tidigare forskning och teori. Vad som kan tänkas ligga bakom faktorernas

påverkan på gränser kommer att diskuteras. Därefter kommer vi kortfattat reflektera kring informanternas synsätt på kärleksrelationer och otrohet, utifrån relevanta teorier och forskning.

Informanternas gränsupplevelser

Av resultaten framgår att informanterna har upplevelser av att gränserna i kärleksrelationen är både fasta och rörliga. Dessutom ger majoriteten av informanter uttryck för upplevelsen av oenigheter kring gränser.

Fasta gränser. När det gäller de upplevda fasta gränserna, förekommer det stora spridningar bland informanterna angående vad som anses vara tillåtet. En informant uttrycker exempelvis att “allt” (vilket innefattar såväl sex som parallella kärleksrelationer) ska vara tillåtet att göra med personer utanför kärleksrelationer, medan en annan informant beskriver att pussa är “oförlåtligt”.

Fysiska handlingar med andra. Alla informanter utom en uttrycker en upplevelse av sexuellt umgänge med andra som otillåtna, drygt hälften upplever hångel eller kyssar med andra som otillåtna och majoriteten upplever kramar som tillåtna, oproblematiska och mer kontextberoende än sexuellt umgänge med andra. Att sexuella handlingar med andra anses vara otillåtna i kärleksrelationen överensstämmer med all den forskning som har indelat otrohet i sexuell och emotionell (t.ex. Buss et al., 1992). Även Weis och Feltons (1987) studie visar på att informanterna upplever sex som otrohet, precis som att Feldman och Cauffmans (1999, refererat i Wilson et al., 2011) deltagare menar att sexuellt umgänge med andra är oacceptabelt, oavsett omständighet. Upplevelser av kyssar med andra som otillåtna kan kopplas till Wilsons et al. (2011) definition av otrohet som “explicita beteenden”, där kyssar såväl som sex och dejting ingår. När det gäller upplevelser av kramar har vi inte funnit litteratur som undersöker detta. Det skulle kunna bero på att kramar inte upplevs vara otrohet och därmed inte ingår i otrohetsforskningen.

Umgänge med andra. Gränsen i detta tema tycks i större omfattning variera med kontextuella faktorer, men en informant har en upplevelse av strikt uppsatta gränser för sin partners umgänge med andra. *Umgänge med andra* kan kopplas till det Wilson et al. (2011) benämner som “tvetydiga beteenden”. De definierar det dock som en form av otrohet, vilket inte överensstämmer med informanternas uppfattning om umgänge med andra. De beteenden som ingår i Wilsons begrepp skulle dock kunna upplevas som mer eller mindre tillåtna av informanterna, i den mån de sammanfaller med en eller flera av de påverkande faktorer vi identifierat. Dessa faktorer diskuteras under *Faktorerens påverkan på gränser*.

Känslor för andra. Här överväger informanternas upplevelser av att romantiska känslor för andra är tillåtna, åtminstone till en viss gräns, men även upplevelser av känslor för andra som otillåtna förekommer i materialet. Informanternas upplevelser av kärlek till andra som tillåtet, ligger inte i linje med otrohetsforskningen, som beskriver emotionell otrohet som svartsjukeväckande (t.ex. Buss et al., 1992). Våra informanter har dock upplevelser av att känslor är tillåtna till en viss gräns. En förklaring till att vårt resultat är annorlunda kan vara att studier om otrohet istället för känslor använder begreppet emotionell otrohet, vilket definieras som att vara kär i någon annan (t.ex. Treger & Sprecher, 2011). Detta är ett i vår mening starkt uttryck för känslor för personer utanför kärleksrelationen. Vi drar av informanternas yttranden slutsatsen att känslor inför andra inte är lika lätta som sexuella handlingar att beteckna som rätt eller fel. Att partnern eller en själv älskar en annan person mer, är däremot en tydlig gräns vi anser formuleras av ett par informanter.

Fantasier om andra. De flesta informanterna har upplevelser av att fantasier om andra är tillåtna i kärleksrelationen, men även här förekommer en spridning i uttalanden. Denna övervägande toleranta attityd hos informanterna överensstämmer inte med studien av Yarab et al. (1998), där sexuella fantasier skattades som stark otrohet och svartsjukeväckande. Att våra resultat skiljer sig från Yarabs et al. (1999) skulle enligt vår mening kunna bero på olikheter i studiedeltagare. I deras studie var samtliga universitetsstudenter, medan våra informanter har utgjort en relativt heterogen grupp, vad gäller bland annat ålder, etnisk bakgrund, religiös livsåskådning, och val av relationsform.

Berätta för andra. Att för andra berätta intima saker eller hemligheter från kärleksrelationen upplevs av flera informanter som fel. Eftersom intimiteten uppgetts som viktig för kärleksrelationen verkar det rimligt att den inte får missbrukas genom att partnern avslöjar saker för andra. Den bakomliggande anledningen till denna gräns finns antagligen i temat *Skada under Faktors påverkan på gränser*. Denna gräns kan också ses utifrån Collins (1992) perspektiv på kärleksrelationen som bestående av religiösa ritualer vilka stärker gruppen inåt och gränserna utåt. Genom att till exempel berätta intima saker för varandra stärks bandet mellan parterna och betydelsen av att stärka gränserna utåt blir viktig.

Gränsernas rörlighet. Det förekommer upplevelser hos informanterna av att relationsgränserna inte är fasta, utan på olika sätt rörliga eller obestämda. Det kan till exempel vara att de beskrivs som luddiga eller flytande, att de förändras över tid eller efter en specifik händelse. Därtill förekommer en upplevelse hos vissa av att man inte kan göra gränsdragningar i förväg utan får hantera eller förhålla sig till situationen när den kommer.

Det finns exempel på att gränsöverträdelser av partnern gör att man vill snäva åt gränsdragningen, vilket är helt i linje med Collins (1992) beskrivning av att gränsöverträdelser ofta leder till svartsjuka och ökad kontroll. En informant som själv har begått en överträdelse vill däremot vidga gränserna och började se på dem som mindre självklara och att det fanns gråzoner. Möjligen kan det finnas ett mönster av att man vill ha mer restriktiva gränser som den drabbade och lösare gränser om man är den som överskridit en gräns, men detta anser vi inte går att underbygga tillräckligt, dels då vi bara har ett par uttalanden som styrker detta och dels då det förekommer andra exempel i materialet på att gränser inte förändras efter överträdelser.

Upplevelsen av att gränserna är rörliga tangerar vår andra frågeställning: ifall olika faktorer reglerar informanternas upplevelse av gränssättning gentemot personer utanför kärleksrelationen. Vi anser att det inte tagits hänsyn till denna upplevelse av gränser som rörliga i tidigare otrohetsforskning. För att göra det skulle andra typer av mått behövas, som i större utsträckning väger in personliga och kontextuella faktorer, samt är kontinuerliga eller kvalitativa.

Oenigheter kring gränser. Att inte vara ense med sin partner om relationsgränserna är enligt vår åsikt ytterligare en aspekt av hur informanterna upplever fenomenet relationsgränser. Upplevelser av oenigheter tycks förekomma när det gäller att ha parallella kärleksrelationer, sex med andra, "halvsex" med andra, umgänge med andra, öppenhet inför den andra, samt när det gäller en mer generell syn på parrelationer.

Intressant är att det i materialet är mer vanligt förekommande att informanterna har en önskan om vidare gränser än sina partners. Det är enligt vår mening tänkbart att deltagare, som söker sig till en studie som syftar till att undersöka relationsgränser, har en mer liberal syn på vad som anses vara tillåtet i en kärleksrelation och har reflekterat och ifrågasatt gränser, vilka andra kanske uppfattar som självklara. Därtill kan informanternas uttryck för en vidare syn på kärleksrelationsgränser möjligen bero på hur vi interagerade med informanterna under intervjusituationen. Det är möjligt att våra frågeformuleringar och vår egen uppfattning om relationsgränser har påverkat informanterna under intervjun i en sådan riktning att de betonade önsknningar om vidare gränser. Närbesläktad med denna möjliga förklaring är enligt vår mening att det kan vara svårare och mer skambelagt att framställa sig som den kontrollerande parten i en kärleksrelation. Om så är fallet torde detta leda till att en önskan om snävare gränser inte är lika lätt att prata om. En annan alternativ tolkning skulle kunna vara att båda parterna i en kärleksrelation önskar öppnare gränser utan att våga ta upp det med

varandra. Vissa informanter beskriver dock tydligt att partnern önskar snävare gränser än dem.

Avslutande reflektioner kring informanternas gränsupplevelser. Vad gäller de fasta gränserna, tycks sexuella handlingar med andra vara det som tydligast upplevs som otillåtet under alla omständigheter, vilket överensstämmer med Weis och Feltons (1987) samt Feldman och Cauffmans (1999) forskning. Andra typer av relationsgränser; gällande till exempel känslor för, umgänge med och fantasier om andra; upplevs inte vara lika fasta och allmänna. Den större spridningen i informanternas upplevelser av ickesexuella relationsgränser, överensstämmer också med Weis och Feltons (1987) resultat.

Intressant är hur informanterna tycks ha parallella upplevelser av gränserna som både fasta och rörliga. Det är under intervjuerna enligt vår uppfattning vanligt förekommande att en informant först uttrycker någonting som otillåtet, och senare uttrycker att det är tillåtet, eller skulle kunna vara tillåtet under vissa omständigheter. Vi anser att detta kan förklaras av att vi som intervjuledare först har frågat informanterna av vad som är otillåtet och sedan frågat huruvida detta gäller i alla situationer eller om det finns förmildrande omständigheter. Ytterligare en alternativ eller samtidigt existerande förklaring kan vara att människor generellt har motsägelsefulla attityder och parallellt existerande känslor och upplevelser.

I stark kontrast till upplevelsen av fasta gränser, uttrycker ett par informanter att gränserna inte är något man kan bestämma i förväg, utan att man får hantera situationen när den kommer. Vi finner detta mycket intressant och tolkar det som en form av ideologisk övertygelse.

Vår slutsats är att samtliga informanter kan ge uttryck för mer allmänna regler eller gränser för kärleksrelationen men att de samtidigt, i olika grad, finner gränserna relativa och rörliga.

Flertalet av dem som rapporterar gränsöverträdelser uttrycker att dessa inte har haft en förödande effekt på kärleksrelationen och ingen av informanterna har valt att lämna sin partner på grund av att denna gått över gränsen. Överträdelser av de mer fasta och allmänna gränserna tycks inte innebära att relationerna behöver brytas upp, och ibland får de ingen konsekvens alls. Enligt vår åsikt finns en inkongruens mellan de definitiva gränserna informanterna uttryckt i intervjuerna och vad de i realiteten tolererar i sina kärleksrelationer.

Avslutningsvis anser vi att informanternas upplevelser av gränser som fasta, rörliga och inte alltid överensstämmande med sin partners syn på gränser, kan bidra till en djupare och mer nyanserad bild av vad som anses vara tillåtet och otillåtet med personer utanför kärleksrelationen.

Faktorer som påverkar gränser

Vad gäller vår andra frågeställning framkommer det tydligt i intervjumaterialet att fenomenet relationsgränser påverkas av en rad olika faktorer. De mest signifikativa temana som påverkar gränserna i en eller annan riktning är *Relationen till personen utanför kärleksrelationen*, *Kön*, *Skada*, *Öppenhet*, *Behov av stöd*, *Känslor*, *Delaktighet* och *Antal tillfällen*.

Att hitta stöd för dessa teman teoretiskt är svårt, då otrohetslitteraturen främst fokuserar på sexuell och emotionell otrohet och orsaksförklaringar till reaktioner på dessa två otrohetsformer (t.ex. Buss et al., 1992; De Steno & Salovey, 1992; Levy & Kelly, 2010; Treger & Sprecher, 2011; Carpenter, 2011). Forskningen har enligt oss en förenklad syn och en begränsad operationalisering av otrohet, som antingen sexuell eller emotionell. Utifrån den söker de sedan undersöka om attityd till otrohet är relaterat till personfaktorer som kön (Buss et al., 1992; Treger & Sprecher, 2011), anknytningsstil (Levy & Kelly, 2010) eller sociosexuell orientering (Treger & Sprecher, 2011). Perspektivet att en och samma individ kan ha varierande upplevelser av vad som är otrohet under olika omständigheter saknas i ovanstående studier. Vi anser att orsaken till detta är att forskningen vi har beskrivit i teoridelen präglas av en mer positivistisk och essentiell vetenskapssyn, där kontextuella faktorer i högsta grad ska kontrolleras. Genom vår frågeställning och vårt val av metod har vi valt att positionera oss närmare konstruktivismen, genom att utgå från en interpretativ fenomenologisk vetenskapssyn. Därmed skiljer sig både vår studies syfte och resultat från ovan beskrivna forskning och ligger mer i linje med den forskning som visar att synen på annan otrohet än sexuell varierar beroende på situationen. (Feldman & Cauffman, 1999). När vi frågar en bekant vad den tycker är värst, emotionell eller sexuell otrohet, ligger inte det intressanta i vilket den väljer, utan i hur den resonerar, under vilka omständigheter det ena blir värre än det andra.

Relationen till personen utanför kärleksrelationen. I detta tema framgår det av informanternas yttranden att umgänge med personer som är okända för den ena parten, tycks leda till en snävare gränssättning, medan gränserna vidgas om det gäller umgänge med någon som man själv eller ens partner tycker om. De orsaker deltagarna anger till de vidare gränserna gentemot personer man känner och håller av, är att man känner sig mer trygg och inte behöver bekymra sig över eventuell attraktion mellan partnern och den andra. Vi har inte funnit litteratur som stöttar dessa upplevelser av att gränssättningen är beroende av relationen till personen utanför kärleksrelationen. Studien av Zak et al. (2002) indikerar att otrohet kan vara mer vanligt förekommande om ens partners vänner ogillar en. I vårt resultat ligger dock

fokus på huruvida man själv håller av sin partners vänner. I Karlsson och Borells (2005) studie framkommer att vissa män har uttryckt svartsjuka mot sina partners vänner. I denna studie framkommer det att kvinnorna håller männen utanför umgänget med sina vänner. Således är det tänkbart att det faktum att vännerna är okända för männen leder till en önskan hos dem om snävare gränssättning

Kön. Könet på personen utanför kärleksrelationen är ett vanligt förekommande tema i informanternas uttalanden. Detta kan bero på att vi ofta frågat specifikt om detta, då vi ansåg att det kunde ha relevans för gränssättningen. Vissa informanter tog dock självmant upp könet på den andra personen utanför kärleksrelationen och dess betydelse för gränssättning

Majoriteten av uttalanden hos informanterna utgörs av att gränserna blir striktare om det gäller umgänge med en person av det kön man attraheras av. Ett par uttalanden pekar på upplevelser av en större konkurrens med någon av samma kön som orsak till detta, i ett fall även om ens partner tänder på båda könen. Dessa upplevelser hos informanterna kan associeras till forskningen av Bleske-Reche et al. (2012), som visar på att attraktion mellan heterosexuella vänner av motsatta kön, är vanligt förekommande. Om denna forskning stämmer, är det enligt vår åsikt tänkbart att informanterna har eller har haft upplevelser av attraktion till vänner av det kön de attraheras av, vilket skulle kunna förklara den snävare gränssättningen, både när det gäller dem själva och sina partners.

Det förekommer i detta tema även uttalanden som visar att könet på personen utanför kärleksrelationen inte spelar roll för gränssättningen. Slutsatsen vi drar är att en spridning finns i upplevelsen av könets betydelse för gränserna. För vissa informanter, och vad gäller vissa typer av gränser, har könet ingen betydelse, medan det för andra är absolut avgörande.

Skada. Avseende detta tema har vi funnit att informanterna vid flera tillfällen upplever det som skadar partnern, en själv eller kärleksrelationen som otillåtet, liksom att de motiverar vissa fenomen som tillåtna, då de inte skadar någon. Tänkbara orsaksförklaringar till detta kommer att diskuteras utförligt under *Utilitaristiska principer*.

Öppenhet. Vad gäller generella yttranden om öppenhet så framgår det tydligt att det förekommer fler uttalanden, hos fler informanter, som förespråkar ärlighet och öppenhet. Vad gäller upplevelser av i vilken riktning gränserna påverkas av öppenhet kring personer utanför kärleksrelationen förekommer dock en större variation.

Uttalanden i materialet visar på att öppenhet kan påverka de upplevda gränserna i såväl en vidare som en snävare riktning. Att vara ärlig uttrycks till exempel som vidgande av gränserna, då man ger partnern en möjlighet att acceptera eller lämna relationen, medan att inte vara ärlig med vad man gör med andra beskrivs som svekfullt. De uttalanden hos

informanterna som förespråkar öppenhet överensstämmer väl både med forskning som visar på att studiedeltagare anser att vilseledande beteenden är en form av otrohet (Wilson et al., 2011), samt med den studie som visar att parterna i öppna kärleksrelationer trycker på vikten av att visa ärlighet och att kommunicera (McClellan, 2004). I kontrast till detta tycks vissa studiedeltagare ha upplevelser av att handlingar med andra är mer tillåtna såvida man inte berättar eller får ta del av dem. Detta anser vi gå emot redan nämnda forskning. Här överlappar *Öppenhet* även temat *Skada*, då undvikande av att såra partnern är den uttryckta orsak som legitimerar undanhållanden eller lögn om umgänge med andra.

Behov av stöd. I detta tema är informanternas uttalanden enhetliga, på så sätt att gränserna upplevs som vidare om personen utanför kärleksrelationen är i behov av stöd. I linje med detta prioriteras också partnern om denna behöver omvårdnad. En möjlig orsaksförklaring till detta kan vara att det inte anses legitimt att vara arg eller svartsjuk på en person som har ett känslomässigt lidande. En alternativ eller parallellt existerande förklaring kommer att diskuteras under rubriken *Utilitaristiska principer*.

Ett citat under rubriken *Behov av stöd* i resultatdelen visar enligt vår uppfattning på att en informant upplever en större tveksamhet till om det är tillåtet för hennes partner att trösta någon av det kön han är attraherad av. Det visar på hur två olika faktorer kan inverka på gränsen samtidigt, i detta fall faktorerna *Behov av stöd* och *Kön*. I förhållande till andra informanternas starkare betoning av temat kan det också ses som bevis för att en variation förekommer även i individers upplevelser av i vilken grad det är tillåtet att hjälpa och stötta personer utanför kärleksrelationen. Därtill anser vi att informantens mer tveksamma acceptans av kontakt med andra personer med hjälpbehov, går i linje med att hennes övriga gränser för sin partner tycks vara mer strikta än andra informanternas.

Känslor. Att vara kär, förälskad, känna attraktion eller hysa det som informanterna benämner som mer än vänskapliga känslor för någon annan än sin partner, påverkar i majoriteten av informanternas uttalanden gränssättningen restriktivt. Informanterna uppger dock inga orsaker till varför känslor gör gränserna snävare. En rimlig förklaring skulle enligt vår mening kunna vara att informanterna ser känslor gentemot andra som ett större hot mot kärleksrelationen. Även i detta tema förekommer dock en spridning, med en informant som uttrycker att hans partner snarare uppskattar om en "gnista" finns mellan honom och en person utanför kärleksrelationen. Informanternas övervägande upplevelser av att förälskelse och attraktion till andra påverkar gränssättningen restriktivt, motsäger Feldman och Cauffman's (1999) studie, där magnetisk attraktion till en ny partner beskrivs som en förmildrande omständighet för ickesexuella beteenden med personer utanför

kärleksrelationen. Här är det värt att notera att informanterna upplever att känslor för andra leder till snävare gränser, men att majoriteten ändå ser känslor till personer utanför kärleksrelationen som tillåtna, vilket redogörs för under rubriken *Känslor för andra* under *Fasta gränser* i resultatsdelen. Således tycks det vara tillåtet att känna inför andra, men om man umgås med dem påverkas gränssättningen restriktivt. Eftersom den tillåtande attityden till att ha känslor för andra ofta förklaras med att man inte kan styra eller rå för sina känslor, kan man tänka sig att också våra informanter skulle ha en viss förståelse för någon som agerar på en magnetisk attraktion likt de i Feldman och Cauffmans (1999) studie.

Delaktighet. Vad gäller detta tema, tycks de vanligast förekommande yttrandena peka på att exklusion av en själv eller partnern ger en upplevelse av snävare gränser. I några fall påverkas gränssättningen inte av ett exkluderande förutsatt att man själv eller ens partner frivilligt blir exkluderad, men i ett fall spelar inte detta någon roll för den restriktiva gränssättningen. En informant tar dock upp en motsatt upplevelse, att gränserna för vad man fysiskt får göra med andra blir snävare om partnern är närvarande. Även här förekommer således en spridning i informanternas upplevelser.

Antal tillfällen. Samtliga uttalanden från de informanter som berör temat visar på att en fysisk handling blir mer otillåten om den sker vid upprepade tillfällen. Orsaksförklaringar till detta, som går att finna hos informanterna, är att fler tillfällen kan innebära att personen är osäker på om den vill vara kvar i kärleksrelationen samt att det förknippas med en större medvetenhet om ens fysiska handlingar. Denna medvetenhet menar en informant indikerar att man kan ha känslor för personen utanför kärleksrelationen. I denna utsaga tangerar *Antal tillfällen* temat *Känslor*.

Upplevda hot mot kärleksrelationen. Finns det då någon gemensam nämnare mellan dessa olika teman eller faktorer, som gör att de påverkar gränssättningen? Enligt en stressmodell av Lazarus (1999) reagerar en individ med stress vid upplevelse och värdering av ett hotande stimulus. Värderandet av situationen avgör huruvida individen bedömer situationen som ett hot eller en utmaning (Lazarus, 1999). Gränsöverträdelser eller risk för gränsöverträdelser, kan sägas upplevas som ett hot mot det heliga band som uppstår mellan de två älskande i kärleksrelationen (Collins, 1992). Vi anser det således vara troligt att informanterna reagerar med ett större obehag på gränsöverträdelser eller eventuella gränsöverträdelser, om de värderar dessa som ett hot mot kärleksrelationen. Detta starka obehag leder i sin tur troligtvis till behov av att sätta snävare gränser i kärleksrelationen. Här blir även avsikten bakom en handling viktig för värderingen av andra personer som hot eller utmaningar, vilket exempelvis visar sig i flera informanternas upplevelse av att vänskapliga

avsikter mot andra leder till vidare gränser, medan avsikter som innefattar attraktion eller förälskelse leder till snävare gränser.

Att känna och gilla personen utanför kärleksrelationen kan troligtvis bidra till att situationen inte värderas som lika hotfull av informanterna, vilket leder till ett mindre obehag och således ett mindre behov av snäva gränser. Att veta att partnern inte tänder på sin vän på grund av vederbörandes kön leder troligen också till en värdering av situationen som mindre hotfull, vilket därmed leder till mindre obehag och en vidare gränssättning. Samma sak med behovet av stöd; en sådan situation värderas troligen som mindre hotfull, då det inte rör sig om attraktion eller romantiska aspirationer, utan om att den ena parten behöver vänskapligt eller terapeutiskt stöd av den andra. Denna vetskap torde enligt vår åsikt öka känslan av kontroll och minska upplevelsen av hot. Informanternas uttalanden om vikten av öppenhet skulle kunna förklaras på samma sätt: om ens partner berättar för en vad som pågår med andra personer har man en större inblick i vad denna gör, tänker och känner och får således en större känsla av kontroll över såväl partnern som situationen. Hur gränserna gentemot andra påverkas av *känslor*, *delaktighet* i sin partners umgänge samt *antal tillfällen*, skulle också kunna förklaras av om situationen värderas som hotfull, utmanande eller ingetdera.

Således anser vi att faktorerna *Relationen till personen*, *Kön*, *Behov av stöd*, *Öppenhet*, *Känslor*, *Delaktighet* och *Antal tillfällen* samtliga skulle kunna förklaras genom att applicera stressmodellen (Lazarus, 1999) som förklaringsmodell till gränssättningar i kärleksrelationen. Detta perspektiv tangerar forskningen av Worthington et al. (2001), där de sammankopplar hanterandet av oönskade sexuella fantasier med copingstrategier.

Utilitaristiska principer. Andra teman tycks kunna förklaras bättre av andra teoretiska utgångspunkter. Temat *Skada* tycks exempelvis snarare handla om en utilitaristisk princip hos informanterna, det vill säga att en handling är tillåten om den leder till mer lycka för fler personer (Sinnot, 2011). Detta skulle också kunna förklara hur gränsdragningen blir vidare om man umgås med en person utanför kärleksrelationen som är svag och i behov av stöd. Även de uttalanden från *Öppenhet*, som förespråkar undanhållande kan förklaras av en utilitaristisk princip, då slutenhet i dessa fall motiveras med att inte skada. Vi anser således att *Skada*, *Behov av stöd* och vissa aspekter av *Öppenhet* kan vara nära sammankopplade, då samtliga skulle kunna förklaras utifrån ett etiskt förhållningssätt att vilja maximera godheten (Sinnot-Armstrong, 2011).

Avslutningsvis anser vi att forskning kring otrohet bör ta i beaktande att definitioner av vad som är otillåtet i kärleksrelationer sällan är glasklara och absoluta, utan situations- och kontextberoende. Vi anser att man, genom att ta hänsyn till faktorer som påverkar

gränssättningen i kärleksrelationer, kan nå en djupare och mer nyanserad förståelse för såväl otrohet som kärleksrelationer.

Informanternas förhållningssätt till gränser

Studiens sista frågeställning berör hur informanterna och deras respektive partners upplever att de förhåller sig till relationsgränserna. De teman som vi har funnit som besvarar denna frågeställning är *Markering av gränser*, *Anpassning till gränser*, *Motstånd mot gränser*, *Godkännande av gränsmarkering* och *Asymmetrisk gränspanpassning*.

Markering. Detta är ett sätt att förhålla sig till gränserna som vi tycker oss uppfatta hos informanterna. Med markeringar avser vi de beteenden eller känslouttryck som informanterna berättar att de själva eller deras partners använt, medvetet eller omedvetet, för att uttrycka att något inte är tillåtet i relation till andra. De vanligast förekommande gränsmarkeringarna är enligt vår analys att uttrycka negativa känslor och att rakt ut säga sin åsikt eller vilja. Att vi funnit uttryck för negativa känslor i form av svartsjuka hos informanterna överensstämmer väl med utgångspunkten i viss otrohetsforskningens, som avser mäta såväl mentalt upplevd svartsjuka (t.ex. Treger & Sprecher, 2011) som fysiologiska svartsjukereaktioner i form av fysiologiskt arousal vid exempelvis dilemman kring emotionell eller sexuell otrohet (Buss et al., 1992). Förekomsten av svartsjukereaktioner som gränsmarkeringar är också i enlighet med Collins (1992) teori om svartsjuka som en konsekvens av att någon överenskommelse i kärleksrelationen bryts eller riskerar brytas. Enligt Collins (1992) tar sig svartsjuka ofta uttryck i vrede, vilket överensstämmer med att många informanter och partners markerar gränserna med hjälp av ilska och irritation. Att säga sin åsikt rakt ut är en aspekt av gränsmarkering som vi anser oss ha funnit i intervjumaterialet, men inte hittat stöd för i litteraturen.

Anpassning. När det gäller detta undertema anser vi att de vanligast upplevda strategierna hos informanterna är begränsande av sitt umgänge med andra personer, begränsande av sitt flirtande, samt någon form av känslokontroll. Dessa handlingsalternativ vid gränspanpassning stämmer delvis överens med de copingstrategier som Worthington et al. (2001) fann vid hanterandet av oönskade sexuella fantasier och attraktion till andra än sin partner. Det Worthington et al. kallar undvikande av personen kan kopplas samman med det vi kallar begränsande av umgänge, och det de kallar känslomässig distans kan delvis likställas med det vi benämner som känslokontroll. Däremot berör Worthington et al. (2001) enbart sexuella fantasier, medan vi har haft som syfte att fånga in även andra aspekter av anpassning till gränser. Karlsson och Borell (2005) nämner ett par anpassningsstrategier hos kvinnor i

särboförhållanden, när deras partner är svartsjuk på deras vänner. Strategin att undvika att prata om sina vänner med partnern tangerar enligt vår åsikt det som informanterna uttrycker som att anpassa vad man säger till det man tror att partnern vill höra.

Asymmetrisk gränsanpassning. Vad gäller den asymmetriska gränsanpassningen anser vi det vara av vikt att poängtera, att det i de intervjuer temat förekommer, finns få exempel på att en manlig informant i högre utsträckning har anpassat sig efter gränserna än sin kvinnliga partner. Det finns ett exempel i materialet på hur en kvinna sätter gränserna för kärleksrelationen och hur hennes manliga partner anpassar sig till dem. Dock har detta skett som en konsekvens av hennes partners tydliga överskridelser av de gränser som informanten upplevt att de haft. Vi har funnit ytterligare ett exempel där en man har anpassat sig efter sin partners gränser, men då har denna informants partner också varit man. Således anser vi att det i första hand tycks vara mannen som avgör var gränserna ska sättas bland våra informanter och att det är kvinnan som anpassar sig efter dem.

Deltagarna i studien är få och inga statistiska anspråk om att kunna generalisera till män och kvinnor överlag kan göras. Faktum kvarstår dock att bland våra informanter stämmer mönstret väl överens med Holmbergs (1993) beskrivning av det asymmetriska rollövertagandet i heterosexuella parrelationer, åtminstone om man skulle räkna in även de uttalanden som gäller prioritering av och ansvar för relationen i stort. Det asymmetriska rollövertagandet innebär att kvinnor i högre utsträckning tar männens perspektiv på kärleksrelationen än tvärtom, eftersom kvinnor under uppväxten har blivit bättre på empati och identifikation än mannen, som en konsekvens av att män och kvinnor har lärt in olika könsroller (Holmberg, 1993). Ifall kvinnor i högre grad anpassar sig efter mannens uppfattningar i kärleksrelationen, så bör detta även gälla vid uppfattning av relationsgränser, vilket våra resultat indikerar.

Motstånd och godkännande av gränsöverträdelse. Dessa mindre teman har enligt vår mening hjälpt oss att bättre besvara vår frågeställning kring hur informanterna kan förhålla sig till gränserna. Vi har dock inte funnit någon motsvarighet till dessa teman i litteraturen. Godkännande av gränsöverträdelse i form av sexuell kontakt utanför äktenskapet gavs med motivet att det inte skadar, liksom många påståenden i *Öppenhet* och ett av undertemana i *Faktorer påverkan på gränser*.

Synsätt på kärleksrelationen

Eftersom informanternas definitioner av begreppen kärleksrelation och otrohet inte är direkt kopplade till våra frågeställningar, väljer vi här i diskussionsdelen att ta upp dem i slutet, till

skillnad från hur vi gör i resultatsdelen. Informanternas förklaringar av vad en kärleksrelation är varierade stort, vilket visar på begreppets komplexitet och bredd. Trots denna stora spridning av svar upplevde vi inte några problem att göra oss förstådda vid intervjuerna när vi använde begreppet kärleksrelation. Sternberg (1986) har med sin triangulära kärleksteori försökt skapa ordning i det komplexa med sina tre kärlekskomponenter intimitet, passion och åtagande. Dessa tre komponenter inrymmer också de flesta definitioner vi erhållit. Intimitetskomponenten är den vanligast förekommande i intervjuerna. Många pratar om närhet – såväl emotionell som fysisk – som en del av kärleksrelationen, och flera andra exempel på intimitetskomponenten förekommer i mindre skala. Centralt för informanterna är också någon form av sexuellt laddad kontakt och attraktion, vilket innefattas av Sternbergs passionskomponent. Hans tredje komponent åtagande, är inte lika vanlig i intervjuerna, men finns i uttalanden om att en kärleksrelation är när man kommit överens om det, eller att den är pågående under en lång tid.

Sammanfattningsvis finner vi att Sternbergs triangulära kärleksteori har bäring eftersom den kan sortera bland och innefatta de flesta upplevelser av vad en kärleksrelation är bland våra informanter.

De vanligaste beskrivningarna av en kärleksrelation i form av sexuella handlingar, närhet och att dela med sig överensstämmer med Collins (1992) beskrivning av rituella, exkluderande handlingar i en kärleksrelation.

Vi anser det var relativt anmärkningsvärt att många färre kommentarer berör att man älskar varandra eller är kära, jämfört med att man utövar sex eller känner en sexuell attraktion. Kanske kan det bero på att vi ställt frågan vad en kärleksrelation är och därmed innefattas den känslomässiga aspekten redan i begreppet.

Synsätt på otrohet

Mycket av den forskning som har gjorts på otrohet har fokuserat på prevalens, prediktorer, reaktioner och konsekvenser, medan få studier finns på vad otrohet faktiskt är (Wilson et al., 2011).

Till skillnad från den forskning som rör orsaksförklaringar till eventuella könsskillnader i svartsjukaattityder till emotionell och sexuell otrohet (t.ex. Buss et al., 1992; Harris, 2002; Carpenter, 2011; Treger & Sprecher, 2011) begränsar vi i denna studie inte otrohet till att handla om ifall man är kär i någon annan eller har sex med någon annan. Vi frågar vad otrohet är för informanterna själva (bilaga 1) och vi undersöker det vidare begreppet relationsgränser. Precis som i definitionen av otrohet i svenska

nationalencyklopedin (otrohet, n.d.) ingår för många av informanterna en form av svek som inte behandlas i ovan nämnda forskning. Att gå över satta gränser eller överenskommelser är i intervjuerna lika vanligt som förklaring till vad otrohet är som någon form av fysisk handling såsom sex eller kyssar. Den svekfulla komponenten som är tydlig i denna studies intervjuer ingår i det Wilson et al. (2011) benämner som vilseledande beteenden. Tvetydiga beteenden, som exempelvis handlar om att resa eller äta med en annan person (Wilson et al., 2011), återfinns däremot inte i informanternas otrohetsdefinitioner.

Slutsatser

Alla informanter uttrycker en upplevelse av någon form av fast och allmän gräns gentemot personer utanför kärleksrelationen. Dessa fasta gränser förekommer i högre utsträckning vad gäller sexuell kontakt med andra, i jämförelse med till exempel umgänge, känslor och fantasier. Upplevelse av oenigheter om var gränserna bör gå förekommer också hos informanterna. Det är än vanligare att informanterna upplever gränserna som på olika sätt rörliga.

I linje med detta tycks ett antal faktorer, såsom *Relationen till Personen utanför kärleksrelationen*, *Kön*, *Skada*, *Öppenhet*, *Behov av stöd*, *Känslor*, *Delaktighet* och *Antal tillfällen* påverka relationsgränserna i snävare eller vidare riktning. Vår tolkning är att *Skada* och vissa aspekter av *Öppenhet* kan förklaras utifrån utilitaristiska principer hos informanterna, medan övriga faktorer, inklusive andra aspekter av *Öppenhet*, kan förklaras utifrån huruvida faktorerna bedöms som ett hot mot kärleksrelationen eller brist på kontroll.

Ett antal förhållningssätt till gränserna har därtill identifierats, där de vanligast förekommande strategierna är gränsmarkering och gränsanpassning, samt gränsmotstånd och godkännande av gränsöverträdelser. Asymmetrisk gränsanpassning innebär att den ena parten anpassar sig mer till gränserna än den andre. Vi anar i denna studie att det förekommer könsskillnader i anpassning, där kvinnor anpassar sig i högre grad till männens gränser.

Metodologisk diskussion

Vi ska här diskutera i vilken grad vi bedömer att denna studie genomförts och presenterats på ett forskningsmässigt kvalitativt godtagbart sätt. Vi kommer börja med att resonera kring styrkor och svagheter i vårt metodologiska utförande vad gäller urval, intervjusituationen och analysen. Därefter ämnar vi diskutera mer övergripande aspekter av kvaliteten hos framställningen, såsom perspektivmedvetenhet, intern logik och etiskt värde (Larsson, 1994). Därpå följer en diskussion om resultatskvaliteter. Slutligen resonerar vi kring studiens

validitet och generaliserbarhet och kommer med förslag för framtida forskning.

Urval

Vi har inte utgått från någon speciell grupp i vår studie eftersom syftet inte är att beskriva en sådan eller generalisera till andra i den gruppen. Vi har istället valt att inkludera informanter från olika grupper, för att i högre grad möjliggöra olika typer av svar. Vi har valt att värva informanter från vissa specifika grupper med utgångspunkt i litteraturen som vi redovisar under rubriken *Variationer av kärleksrelationer och relationsgränser* i teoriavsnittet.

Eftersom tillhörighet i dessa grupper varit vårt huvudsakliga mål med urvalet har vi inte beaktat geografisk spridning, vilket kan ses som en begränsning i studien. Andra begränsningar vad gäller urval är att vi inte lyckades rekrytera någon person i pensionsålder eller någon asexuell, vilket hade ökat möjligheterna till variation i svaren. Det hade varit intressant att undersöka vilka relationsgränser som upplevs av asexuella och deras partner(s), när sexualiteten har en så framträdande plats i otrohetsforskningen.

Därtill bör nämnas att vi hade som avsikt att intervjua åtta studiedeltagare och i slutändan hade samtal med sju. Detta deltagarantal får anses vara lågt. Utifrån syftet att hitta variationer och begränsningen denna studie har som examensuppsats finner vi dock att urvalet är lämpligt.

Intervjusituationen

Vi är medvetna om att vi som intervjuledare inte har genomfört sju identiska intervjuer. Detta dels på grund av att interaktionen med de olika informanterna har tett sig olika i samtalen, men också då vi är två personer med varsin personlig intervjustil. Att vi som forskare skulle kunna hålla oss helt neutrala, utan att tolka information eller agera med informanterna anser vi dock varken vara möjligt eller ligga i linje med vår vetenskapsteoretiska positionering. Då vi ändå har strävat efter att begränsa vår förförståelses inverkan har vi valt att ha ett semistrukturerat färdigställt frågeformulär, som vi följt under intervjusituationen.

Intervjuerna har genomförts i ett samtalsrum på institutionen för psykologi i Lund, i undantag av två fall, då intervjuerna genomfördes i informantens hem respektive på en krog. Att intervjua någon i sitt hem ansåg vi inte vara problematiskt, i en krogmiljö däremot förekommer många störande ljud och samtalet kan avlyssnas av andra och därmed hämma informanten. Vi accepterade detta på grund av tidsbrist och att informanten inte på något vis verkade störd av det. Det är enligt vår åsikt därtill möjligt att vad informanterna tar upp påverkas av dessa skillnader i miljöer. Det är tänkbart att samtal i hemmet eller på en bar

leder till en familjärare stämning mellan intervjuledare och informant, medan ett samtal i ett rum på en psykologisk institution får mer terapeutiska inslag. Därtill anser vi att val av samtalsrum kan påverka validiteten negativt, då en fördel med kvalitativ metodik är att deltagarna inte interagerar i konstruerade miljöer, såsom laboratorium (Willig, 2008). Dock gavs informanterna en möjlighet att träffas i en mer ”naturlig miljö”, men valde hellre samtalsrummet. Anledningen till att två intervjuer skedde annorstädes berodde främst på praktiska omständigheter.

På grund av olikheter i personliga intervjustilar har intervjuerna varit av olika längd. Detta anser vi vara en svaghet med vår studie, då vissa informanter därmed får större utrymme i det totala materialet än andra. Vi har i vår analys försökt att ta hänsyn till att vissa informanter har fler kodningar, men det är likväl möjligt att vissa informanternas upplevelser har blivit överrepresenterade i resultatdelen. Eftersom vi inte bara tagit hänsyn till prevalensen utan gärna lyfter fram svar med en unik kvalitet minskas denna obalans.

En annan aspekt som kan ha påverkat vilket material som framkommit är könet på intervjuaren och den intervjuade. Vi anser det troligt att vi på grund av våra olika könsroller har olika förförståelse och till exempel väljer att följa upp olika ämnen i intervjuerna. Dessutom är det tänkbart att informanterna väljer att beröra olika ämnen i intervjun beroende på intervjuarens kön, på grund av deras föreställningar kring vad som anses vara socialt acceptabelt att samtala om med kvinnor respektive män.

Analysen

Val av analysmetod. Vi anser att vårt val av tematisk analys är välmotiverat. För det första eftersom Braun och Clarke (2006) menar att tematisk analys är den kvalitativa metod som forskare först bör lära sig, då den förser forskaren med färdigheter som kan ligga till grund för andra former av kvalitativa analyser. Användning av tematisk analys torde följaktligen ha varit till fördel för oss, då vi stod nya inför kvalitativa studier av denna storlek. För det andra är en fördel med tematisk analys att metoden går väl att kombinera med vår interpretativa fenomenologiska utgångspunkt, då den anses vara epistemologiskt flexibel och passande för såväl naivrealistiska kunskapssyner som fenomenologiska och konstruktivistiska. Alternativa analysmetoder skulle kunna vara exempelvis IPA (Willig, 2008) eller den mer deskriptiva fenomenologiska psykologiska metod som presenteras av Giorgi och Giorgi (2002). Dock valde vi tematisk analys, just på grund av dess lämplighet för mindre rutinerade forskare (Braun & Clarke, 2006). Vi vill dock poängtera att vi inte anser tematisk analys vara en okomplicerad eller förenklad analysmetod. Den har enligt vår mening

i själva verket stora likheter med exempelvis den deskriptiva fenomenologiska metoden, som Giorgi och Giorgi (2002) rekommenderar.

Analysförfarandet. Vi har genomgående följt de riktlinjer Braun och Clarke (2006) rekommenderar, när det gäller såväl initiala val av induktivt angreppssätt och semantiska teman som när vi utfört själva analysen, enligt de steg som rekommenderas. Vi valde exempelvis att transkribera samtliga intervjuer, då detta anses som en god ingång till att bekanta sig med datan (Braun & Clarke, 2006). Detta noggranna följande av riktlinjer för tematisk analys anser vi ge vårt analysförfarande reliabilitet.

En svaghet i analysförfarandet är att vi slog ihop fas 5 och 6, vilket i praktiken innebär att vi namngav och omvärderade våra teman, samtidigt som vi skrev resultatdelen i denna uppsats. Detta kan inte anses vara optimalt, men vi anser ändå att tillförlitligheten för analysförfarandet är god, då samtliga steg genomfördes.

Teman. Teman ska enligt Braun och Clarke (2006) vara mönster av mening i data, vilka har betydelse för frågeställningen. Vi vill även poängtera att vi, liksom Braun och Clarke, anser att teman inte ”dyker upp” ur materialet, utan att teman är någonting som vi som forskare aktivt konstruerar under tolkningsprocessen. Vi har under *Analys* redogjort för hur vi avgjort ett temas storlek och vi har även motiverat våra val av teman i resultatdelen. Genom vårt sätt att mäta prevalens möjliggjorde vi att kunna ta med ett tema, som vi ansåg vara starkt i en intervju, även om det inte förekom i någon annan intervju. Detta ligger helt i linje med vår ambition att hitta de variationer som förekommer mellan individerna. Hade vi istället valt en specifik grupp att undersöka och ville fånga det som var ett genomgående mönster i den gruppen skulle det till exempel kunna ha varit mer lämpligt att mäta prevalens utifrån hur många intervjuer temat någon gång förekommer i.

Vi anser att våra övergripande teman *Fasta gränser, Gränsernas rörlighet, Oenigheter kring gränser, Faktorer som påverkar gränser* samt *Förhållningssätt till gränser* är tydligt särskilda från varandra och har ett sammanhängande och gemensamt innehåll, vilket definierar ett giltigt tema (Braun & Clarke, 2006).

Perspektivmedvetenhet

Perspektivmedvetenhet handlar om att synliggöra sin förförståelse för att utgångspunkten för de tolkningar som gjorts i forskningen ska vara tillgänglig för kritisk granskning. En grundläggande tanke bakom detta är att sanningen är relativ och att det alltid finns en föreställning om det som ska tolkas redan innan man mött det (Larsson, 1994). Vi har under rubriken *Förförståelse* i metoddelen presenterat den förförståelse vi har som vi anser vara

relevant för denna studie. Vad gäller den teoretiska förståelsen och politiska ståndpunkten har vi redovisat de teorier vi läst inför och under studien, samt att våra egna åsikter har bidragit till att vi involverat feministiska och sociologiska perspektiv på kärleksrelationer. Vi menar därmed att vi varit noga med att beskriva den förståelse som är relevant för våra tolkningar, vilket skapar en transparens som gör det möjligt för läsaren att härleda och eventuellt ifrågasätta våra slutsatser (Elliot, Fischer & Rennie, 1999, refererat i Willig, 2008).

Intern logik

Kriteriet intern logik är enligt Howe och Eisenhart (1990, refererat i Larsson, 1994) att det ska finnas en harmoni mellan forskningsfrågor, datainsamling och analysteknik. Forskningsfrågan ska styra metodvalet och inte tvärtom. Larsson (1994) lägger till att intern logik även ska innefatta antaganden om forskning och naturen hos det fenomen som studeras.

Syftet med denna studie har framförallt varit att undersöka vilka relationsgränser informanterna upplever. Vore vår frågeställning att studera gränserna i sig, och inte upplevelserna av dem, hade vi behövt observera fenomenet när det blir synligt, vilket skulle bli svårt praktiskt såväl som etiskt. Utifrån vår upplevelsefokuserade frågeställning har vi gjort bedömningen att kvalitativ metod och en fenomenologisk-hermeneutisk ansats lämpar sig bäst för besvarandet av våra forskningsfrågor.

Vi anser därtill att informanternas upplevelser av relationsgränser bäst kan fångas in med individuella intervjuer. Detta då vi menar att informanterna i en sådan situation kan känna sig mest fria och bekväma med att prata om sina upplevelser. Vi har valt tematisk analys som analysmetod, vilken enligt förespråkarna själva (Braun & Clarke, 2006) kan användas inom kvalitativ metodik utifrån olika vetenskapsteoretiska paradigmer och dessutom är lämplig för personer som inte är väl beivrade i kvalitativ metod.

Vi anser följaktligen att vår studie har en god intern logik.

Etiskt värde

Vi anser oss ha genomfört en studie av högt etiskt värde i det att vi tagit hänsyn till ämnets känsliga karaktär och anonymiserat materialet (Larsson, 1994). Detta har vi gjort i den mån det är möjligt utan att förlora viktiga komponenter för analys och redovisning av resultat. Att gruppen av deltagare är liten och samtidigt heterogen gör att enskilda personer lättare kan identifieras och anonymiteten blir ännu viktigare. Hur anonymiseringen har skett i praktiken beskrivs utförligt under *Etiska överväganden* i metodavsnittet.

I vår framställning har vi dessutom inte valt att presentera personerna så att man håller reda på vem som säger vad. Detta minskar möjligheten för läsaren att se mönstret i varje informants utsagor, vilket är negativt för validiteten, men positivt för det etiska värdet. Vi hade kunnat anstränga oss ytterligare för anonymiteten genom att till exempel omnämna alla i könsneutrala ord och även i citaten använda begrepp som partner istället för mer specifika som pojkvän eller fru. Eftersom nästan all litteratur om kärleksrelationer och otrohet som vi funnit på något vis relateras till kön skulle vi förlora en stor möjlighet att jämföra våra resultat med befintlig forskning ifall vi tog bort denna aspekt.

Resultatskvaliteter

Innebördsrikedom. Vi har haft en explorativ ansats där vi försökt att inte styras av någon specifik teori utan förhållit oss öppna till deltagarnas beskrivningar, vilket vi anser har resulterat i det Larsson (1994) kallar innebördsrikedom. Vi menar också att vår analys är rik på innebörd i det att vi tagit med många teman, redovisat många citat under respektive tema och givit exempel på kontrasterande åsikter inom de olika temana när så förekommer. Av etiska skäl, diskuterade under *Etiskt värde*, har vi dock valt att inte ge läsarna någon utförlig beskrivning av varje deltagare, vilket leder till en något mindre innebördsrikedom.

Struktur. På grund av vår breda, explorativa ansats och vår stora innebördsrikedom har det dock varit svårare att skapa en god struktur och överskådlighet, vilket också anses vara viktigt för resultatskvaliteten (Larsson, 1994). De fem övergripande teman vi funnit skapar dock en översikt, och varje sådant tema får en övergripande presentation i resultatdelen innan den mer utförliga beskrivningen ges. Vi inleder också redovisningen av temana med att i tabell 1 ge en överskådlighet över vilka teman vi funnit och vilken frågeställning de besvarar. Detta för att försöka åstadkomma struktur och översikt för läsaren. Dock finns en risk att vår rika resultatdel försvårar ett gensvar hos läsaren, vilket är viktigt vid god forskning (Elliott et al., 1999, refererat i Willig, 2008).

Teorianknytning. Vi har haft svårigheter att finna teorier som direkt knyter an till vårt syfte att undersöka upplevelser av relationsgränser. Istället har vi redogjort för teoribildningar om kärleksrelationer och forskningsfältet när det gäller otrohet. Att vi dessutom använder oss av ett nytt begrepp i form av relationsgränser leder till att det inte direkt går att jämföra studiens resultat med tidigare forskning. Vi har istället kontrasterat våra resultat till närliggande otrohetsforskning och jämfört dem med psykologiska teorier om kärlek såväl som sociologiska.

Vi menar att vår enkla fråga till sju personer, var gränsen för otrohet går för dem, har gett svar som kan användas för att kritisera den snäva vinkel mycket av otrohetsforskningen har. På så vis nyanserar vi tidigare beskrivningar av otrohet, därtill bidrar vi med ett teoritillskott (Larsson, 1994) genom att introducera begreppet relationsgränser. Dock har vår forskning främst ett deskriptivt syfte. Styrkan i studien ligger i ett nytt och bredare fokus, som skapar rika beskrivningar av olika upplevelser på samma gång som vi möjligen kan fånga det som är mer essentiellt i upplevelsen av gränser gentemot personer utanför kärleksrelationen. Detta överensstämmer enligt vår åsikt med Larssons (1994) beskrivning av fenomenologisk forskning som deskriptiv, nyanserande och syntetiserade.

Validitetskriterier

Kvalitativ forskning anses ha validitet, då den möjliggör för deltagarna att ändra, utmana och till och med korrigera forskarens bild av det fenomen som undersöks (Willig, 2008). Vi anser att vi i våra semistrukturerade intervjuer har försökt att ta hänsyn till informanternas definitioner och åsikter om relationsgränser, vilket har präglat vår framställning av teman. Detta anser vi stärka validiteten i studien.

Ett annat viktigt kriterium för god validitet i kvalitativ forskning är reflexivitet (Willig, 2008). Vi har under studiens gång försökt att vara medvetna om att vi tolkar materialet, såväl i intervjusituationen som i analysen. Detta har möjliggjort för oss att kontinuerligt utvärdera våra egna roller som forskare. Således stärks denna studies validitet, då ett reflexivt förhållningssätt försvårar för oss att ge materialet förhastade eller påklistrade betydelser (Willig, 2008).

Vi anser oss därtill ha det Larsson (1994) benämner en god empirisk förankring, i det att vi har systematiserat data på ett sätt som ligger nära deras explicita innebörd, och sedan presenterat med konkreta exempel från det empiriska materialet.

Med dessa exempel anser vi oss ha underbyggt våra resultat väl, vilket är en viktig riktlinje för såväl god kvalitativ som kvantitativ forskning (Elliott et al., 1999, refererat i Willig, 2008).

En annan riktlinje för god forskning är att låta andra personer utvärdera den (Elliott et al., 1999, refererat i Willig, 2008). I detta har vi delvis brustit, då vi inte har låtit exempelvis kollegor få insyn i och utvärdera vår analys och våra resultat. Dock har vi utnyttjat varandras kompetens genom att diskutera och omvärdera data såväl som metodologiskt utförande. Efter provintervjuerna frågade vi efter provdeltagarnas åsikter och använde dessa för att modifiera intervjumall och tillvägagångssätt.

Vad gäller extern validitet så är det inte möjligt att generalisera resultatet till att gälla andra personer än studiedeltagarna, med tanke på denna studies lilla och heterogena grupp av informanter. Generaliserbarhet har inte heller varit ett mål för denna explorativa, kvalitativa studie.

Praktisk tillämpning

God forskning bör också ha ett externt värde, eller med andra ord en nytta i praktiken (Howe & Eisenhart, 1990, refererat i Larsson, 1994). Vi anser att vår studie bidrar till att nyansera det stelt och negativt associerade otrohetsbegreppet. Detta ger nytta för såväl de personer som arbetar med relationsproblem; till exempel psykologer, sociologer och par- och familjeterapeuter; som de individer som brottas med gränsrelaterade problem i sina kärleksrelationer. Att se problem i gränssättningar som en konsekvens av upplevt hot mot kärleksrelationen kan ge terapeuter såväl som övriga individer en större förståelse för hur svartsjukereaktioner varierar för olika individer, i olika situationer.

Förslag till framtida forskning

Mest intressant för framtida forskning anser vi vara att undersöka huruvida upplevt hot och utilitarism är motiv som ligger bakom alla faktorer som påverkar gränserna i kärleksrelationer eller om det finns andra parallella eller mer grundläggande orsaksförklaringar. Utöver detta är det enligt vår mening viktigt att studera huruvida en generell asymmetrisk gränsanpassning förekommer mellan könen, för att på så vis bekräfta eller dementera slutsatserna från Holmbergs kvalitativa studie och de fynd vi här hittat. Framtida otrohetsforskning skulle därtill enligt vår åsikt dra nytta av att bygga vidare på begreppet relationsgränser. Komplexiteten i begreppet otrohet och vikten av den svekfulla komponenten borde tas till vara, för att öka begreppsvaliditeten i forskningen. Slutligen skulle specifika grupper upplevelser av relationsgränser eller något specifikt tema som funnits i denna studie kunna beforskas vidare.

Referenser

- Allgeier, A. R. & Allgeier, E. R. (2000). *Sexual interactions* (5. uppl.). Boston: Houghton Mifflin.
- Allwood, C.-G. & Erikson, M. G. (1999). Vad är vetenskapsteori? I C.-G. Allwood & M. G. Erikson (Red.), *Vetenskapsteori för psykologi och andra samhällsvetenskaper* (ss. 17–42). Lund: Studentlitteratur.
- Anapol, D. (2010). *Polyamory in the 21st century*. Lanham: Rowman and Littlefield Publishers.
- Bleske-Rechek, A., Somers, E. Micke, C., Erickson, L., Matteson, L. Stocco et al. (2012). Benefit or burden? Attraction in cross-sex friendship. *Journal of Social and Personal Relationships*, 29(5), 569–596.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa
- Buss, D. M., Larsen, R. J., Westen, D. & Semmelroth, J. (1992). Sex differences in jealousy: evolution, physiology, and psychology. *Psychological Science*, 3(4), 251–255. doi: 10.1111/j.1467-9280.1992.tb00038.x
- Carpenter, C. J. (2012). Meta-analyses of sex differences in responses to sexual versus emotional infidelity: men and women are more similar than different. *Psychology of Women Quarterly*, 36(1), 25–37. doi: 10.1177/0361684311414537
- Collins, R. (2008). *Den sociologiska blicken: att se bortom det uppenbara* (S. Andersson, Övers.). Lund: Studentlitteratur. (Originalarbete publicerat 1992).
- DeSteno, D. A. & Salovey, P. (1996). Evolutionary origins of sex differences in jealousy? Questioning the “fitness” of the model. *Psychological Science*, 7(6), 367–372. doi: 10.2307/40062982
- Egelstig, L., & Gustafsson, D. (2012). *Polyamori - en utmanande kärlekshistoria*. Psykologexamensarbete, Lunds Universitet, Institutionen för psykologi. Hämtad från <http://www.lunduniversity.lu.se/o.o.i.s?id=24965&postid=2539328>
- Feldman, S. S. & Cauffman, E. (1999). Your cheatin’ heart: attitudes, behaviors, and correlates of sexual betrayal in the late adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 9(3). 227–252.
- Giorgi, A. P. & Giorgi, B. M. (2002). The descriptive phenomenological psychological method. I P. M. Camic, J. E. Rhodes, & L. Yardley (Red.) *Qualitative research in psychology: expanding perspectives in methodology and design* (ss. 243–273). Washington: American Psychological Association.

- Greenan, D. & Tunell, G. (2006). An introduction to GLBT family studies. I J. Bigner (Red.), *Sex, drugs, rock 'n' roll...and children: redefining male couples in the twenty-first century* (ss. 223–243). New York: Haworth Press.
- Harris, C. (2002). Sexual and romantic jealousy in heterosexual and homosexual adults. *Psychological Science, 13*, 7–12. doi: 10.1111/1467-9280.00402
- Hazan, C. & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology, 52*(3). 511–524. doi: 10.1037/0022-3514.52.3.511
- Hendrick, C. & Hendrick, S. (1986). A theory and method of love. *Journal of personality and social psychology, 50*(2), 392–402. doi: 10.1037/0022-3514.50.2.392
- Hsia, J. F., Schweinle, W. E. (2012). Psychological definitions of love. I M. A. Paludi (Red.), *The psychology of love* (ss. 15–17). Santa Barbara: Praeger/ABC-CLIO.
- Holmberg, C. (1999). *Det kallas kärlek: en socialpsykologisk studie om kvinnors underordning och mäns överordning bland unga jämställda par*. Göteborg: Anamma.
- Jonasdottir, A. G. (2003). *Kärlekskraft, makt och politiska intressen: en teori om patriarkatet i nutida västerländska samhällen*. Göteborg: Daidalos.
- Karlsson, S. G. & Borell, K. (2005). A home of their own: women's boundary work in LAT-relationships. *Journal of Aging Studies, 19*(1), 73–84. doi: 10.1016/j.jaging.2004.03.008
- Kniffin, K. M. & Wansink, B. (2012). It's not just lunch: extra-pair commensality can trigger sexual jealousy. *PLoS ONE, 7*(7). doi: 10.1371/journal.pone.0040445
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, S. (1994). Om kvalitetskriterier i kvalitativa studier. I B. Starrin & P.-G. Svensson (Red.), *Kvalitativ metod och vetenskapsteori* (ss. 163–187). Lund: Studentlitteratur.
- Lazarus, R. S. (1999). *Stress and emotion: a new synthesis*. London: Free Association Books.
- Lindgren, G. (1994). Fenomenologi i praktiken. I B. Starrin & P.-G. Svensson (Red.), *Kvalitativ metod och vetenskapsteori* (ss. 91–110). Lund: Studentlitteratur.
- Lee, J. A. (1973). *Colours of love: an exploration of the ways of loving*. Toronto: New Press.
- Levy K. N. & Kelly, K. M. (2010). Sex differences in jealousy: A contribution from attachment theory. *Psychological Science, 21*(2), 168–173. doi: 10.1177/0956797609357708
- McLean, K. (2004). Negotiating (non) monogamy: bisexuality and intimate relationships. *Journal of Bisexuality, 4*(1–2), 83–97. doi: 10.1300/J159v04n01_07
- Nationalencyklopedin. (n.d.). *Otrohet*. Hämtat 12 december 2012 från Nationalencyklopedin: <http://www.ne.se/sve/otrohet>

- Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter. (n.d.)
Begreppslista. Hämtat 13 december 2012 från RFSL: <http://www.rfsl.se/?p=410>
- Sander, Å. (1999). Edmund Husserls fenomenologiska tradition. I C.-G. Allwood & M. G. Erikson (Red.), *Vetenskapsteori för psykologi och andra samhällsvetenskaper* (ss. 101–141). Lund: Studentlitteratur.
- Seal, D. W., Agostinelli, G. & Hannett, C. A. (1994). Extradysadic romantic involvement: moderating effects of sociosexuality and gender. *Sex Roles*, 31(1-2), 1-22. doi: 10.1007/BF01560274
- Sinnot, A. S. (2011). *Consequentialism*. I Stanford Encyclopedia of Philosophy. Hämtad den 11 december 2012 från <http://plato.stanford.edu/>
- Starrin, B. (1994). Om distinktionen kvalitativ-kvantitativ i social forskning. I B. Starrin & P.-G. Svensson (Red.), *Kvalitativ metod och vetenskapsteori* (ss. 11–39). Lund: Studentlitteratur.
- Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review* 93(2), 119–135. doi:10.1037/0033-295X.93.2.119.
- Treger, S. & Sprecher, S. (2011). The influence of sociosexuality and attachment style on reactions to emotional versus sexual infidelity. *Journal of sex research*, 48 (5), 413–422. doi: 10.1080/00224499.2010.516845
- Walter, G. (2000). *Bonniers synonymordbok* (3. Rev. uppl.). Stockholm: Bonniers.
- Weis, D. L. & Felton, J. R. (1987). Marital exclusivity and the potential for future marital conflict. *Social Work*, 32(1), 45–49.
- Willig, C. (2008). *Introducing qualitative research in psychology*. Buckingham: Open University Press.
- Wilson, K., Mattingly, B. A., Clark, E. M., Weidler, D. J. & Bequette, A. W. (2011). The gray area: exploring attitudes toward infidelity and the development of the Perceptions of Dating Infidelity Scale. *The Journal of Social Psychology*, 151(1), 63–86. doi: 10.1080/00224540903366750
- Worthington Jr., E. L., Heizenroth, W. R., Berry, J. T. & Berry, J. W. (2001). Development of the Coping with Unwanted Sexual Situations (CUSS) Scale. *Marriage & Family: A Christian Journal*, 4(3), 263–284.
- Yarab, P. E. & Allgeier, E. R. (1998). Don't even think about it: the role of sexual fantasies as perceived unfaithfulness in heterosexual dating relationships. *Journal of Sex Education & Therapy*, 23(3). 246–254.

Zak, A., Coulter, C., Giglio, S., Hall, J., Sanford, S. & Pellowski, N. (2002). Do his friends and family like me? Predictors of infidelity in intimate relationships. *North American Journal of Psychology*, 4(2), 287–290.

Intervjumall

Socialisering

Vad roligt att du vill vara med i vår studie och kunde delta i en intervju. Har du läst informationsbrevet vi skickade ut via mail? Vi skulle oavsett vilja att du läser igenom den här informationen och ger ditt samtycke till att medverka i studien.

Några oklarheter kring det informerade samtycket?

Syftet med studien är alltså att undersöka vad som upplevs vara tillåtet eller inte tillåtet i våra kärleksrelationer. Med andra ord: vad är okej att ens partner eller en själv känner, tänker eller gör gentemot personer utanför kärleksrelationen. Personerna utanför kärleksrelationen skulle kunna vara personer som man har intresse av att bli tillsammans med eller känner attraktion till, men även andra personer såsom familj, vänner, släkt och kollegor.

Någonting som känns oklart när det gäller vårt syfte med studien?

Det följer av ämnets karaktär att frågorna kan uppfattas som känsliga. Du kan som deltagare välja att inte svara på en fråga om du känner att den blir för personlig och du har rätt att när som helst avbryta ditt deltagande i studien, utan att ange några särskilda skäl.

Som du läste i det informerade samtycket kommer vi spela in intervjun. Så nu sätter jag igång min diktafon om det går bra (gör det). Då börjar vi...

Uppvärmningsfrågor

Ett krav för deltagande i den här studien är att man har varit eller är i en kärleksrelation som varat minst ett år. Är du i en sådan kärleksrelation just nu?

* Vad är en kärleksrelation för dig? Vad skiljer den från andra nära relationer?

* Är det någon särskild av de kärleksrelationer du haft som du skulle vilja utgå ifrån under intervjun?

* Berätta kortfattat om din kärleksrelation. *Hur började den? Hur visste du att ni var tillsammans? Skedde några förändringar av relationen under dess gång? Ifall relationen tagit slut, hur avslutades den?*

Intervjufrågor

Har du och din partner pratat om vad ni inte får göra med personer utanför kärleksrelationen? Vad har ni sagt i så fall?

- För vilka gäller det?

Kön/om man är attraherad av personen/vänner/familjemedlemmar

- Under vilka omständigheter?

Intentioner/ hurdant förhållandet är/plats/tidpunkt

- Orsaken?

Normer/principer/religiös övertygelse/känsla, etc...

* Har du och din partner pratat om vad ni inte får känna inför personer utanför kärleksrelationen? Vad har ni sagt i så fall?

- För vilka gäller det?

Kön/om man är attraherad av personen/vänner/familjemedlemmar

- Under vilka omständigheter?

Intentioner/ hurdant förhållandet är/plats/tidpunkt

- Orsaken?

Normer/principer/religiös övertygelse/känsla, etc...

* Finns det gränser för vad som är tillåtet som du anser vara underförstådda (vad gäller umgänge och känslor med andra), men som ni inte pratat om?

- För vilka gäller det?

Kön/om man är attraherad av personen/vänner/familjemedlemmar

- Under vilka omständigheter?

Intentioner/ hurdant förhållandet är/plats/tidpunkt

- Orsaken?

Normer/principer/religiös övertygelse/känsla, etc...

* Vad får ni göra med personer utanför kärleksrelationen? Känna? Tänka?

- För vilka gäller det?

Ex: Kön/om man är attraherad av personen/vänner/familjemedlemmar

- Under vilka omständigheter?

Ex: Intentioner/ hurdant förhållandet är/plats/tidpunkt

- Orsaken?

Ex: Normer/principer/religiös övertygelse/känsla, etc...

* Hur prioriterar(-de) ni varandra i förhållande till andra?

* Vad tycker du om vad du och din partner kommit/kom överens om?

* Hur skulle du vilja/Hur hade du velat att gränserna i din relation såg ut om du fick välja? (känna, göra, fantisera, prioritera, m.m. och till vilka personer).

(Instruktioner: ställa frågan öppet, men här kan vi följa upp med mer specifika frågor om vi vill undersöka någon gränsdragning som informanten tyckts vara missnöjd med tidigare under intervjun.)

* Var tycker du att gränsen för otrohet går?

* Finns det saker som du inte tycker är otrohet, men som du ändå tycker är fel? Vilka?

- Vad får dig att tycka att gränserna för vad som är otrohet och vad som är fel går just där tror du?

Avslutande frågor

* Nu är mina frågor slut. Är det något annat i ämnet som du vill tillägga? Som du kommit att tänka på under intervjun men inte fått sagt?

* Då är jag nöjd. Vi kommer skicka ett mail med en länk till uppsatsen när den är klar. Hur tyckte du det här var? Är det något du vill säga eller undrar över?

Vad är okej i kärleksrelationer?

Vi är två psykologstudenter vid Lunds Universitet som är intresserade av vilka gränser vi skapar i kärleksrelationer och vad det innebär för andra relationer. För att undersöka det ska vi genomföra intervjuer som sedan kommer ligga till grund för vår examensuppsats.

Är eller har du varit i en kärleksrelation som varat minst ett år? I så fall vore vi tacksamma om du ville dela med dig av dina tankar till oss i en intervju. Är du intresserad, har frågor eller vill veta mer? Skicka i så fall ett mail till:

psp.examensuppsats@gmail.com

Skriv gärna var du läste denna information.

Med vänliga hälsningar

Jon Havemose och Emma Magnusson, psykologstudenter termin 10,
Lunds Universitet.

Hej!

Tack för ditt mail. Vad roligt att du vill vara med i vår studie.

Intervjuerna kommer att vara högst en och en halv timme långa. De kommer att genomföras fortlöpande under hösten. Det är inte säkert att alla som visar intresse blir kallade till intervju. Om en intervju blir aktuell kommer vi kontakta dig för att bestämma en tid och plats som fungerar för oss båda. Skicka därför gärna uppgifter om namn, bostadsort, telefonnummer samt hur du helst vill bli kontaktad. För att få en spridning på deltagarna i studien har vi aktivt sökt på olika platser och forum. Skriv därför gärna i ditt svar var du fick information om studien.

Syftet med studien är att undersöka vad som upplevs som tillåtet eller inte tillåtet i våra kärleksrelationer. Med andra ord: vad är okej att ens partner känner inför eller gör med personer utanför kärleksrelationen? Dessa personer kan vara andra potentiella partners såväl som till exempel arbetskamrater, familjemedlemmar och vänner.

Förhoppningsvis kan studien ge en rikare bild av hur kärleksrelationer fungerar i Sverige idag. Vi anser det vara av intresse för människor i allmänhet och psykologer och psykoterapeuter som arbetar med relationsfrågor i synnerhet.

Det följer av ämnets karaktär att frågorna kan uppfattas som känsliga. Du kan som deltagare välja att inte svara på en fråga om du känner att den blir för personlig och du har rätten att närsomhelst avbryta ditt deltagande i studien utan att ange några särskilda skäl.

Genom intervjun får du som deltagare möjlighet att reflektera kring en nuvarande eller tidigare kärleksrelation. Vår förhoppning är att du genom detta får en ökad självkänedom kring hur du definierar och fungerar i kärleksrelationer.

Ditt namn och andra personuppgifter kommer att avidentifieras i uppsatsen. Citat från intervjuerna kan komma att publiceras i uppsatsen. Vår strävan är att dessa inte ska gå att koppla till en enskild studiedeltagare för någon utomstående. Det färdigställda examensarbetet kommer vara en offentlig handling och kan därmed läsas av allmänheten.

Med vänlig hälsning

Emma Magnusson och Jon Havemose

Termin 10, Psykologprogrammet, Lunds Universitet

Handledare: Lektor Ingela Steij Stålbrand, Institutionen för Psykologi, Lunds Universitet.

Mailadress: ingela.stejj_stalbrand@psychology.lu.se

LUNDS
UNIVERSITET

Informerat samtycke

Institutionen för Psykologi

Den intervju du deltar i kommer att ligga till grund för en examensuppsats vid Institutionen för Psykologi vid Lunds Universitet. Det färdigställda examensarbetet kommer att vara en offentlig handling som är tillgänglig via Lunds Universitets databas. Det kan därmed läsas av dig själv och av allmänheten.

Intervjun kommer att spelas in på diktafon. Endast författarna kommer ha tillgång till ljudupptagningarna, som kommer att raderas när uppsatsen är godkänd. Citat från intervjun kan komma att användas i uppsatsen. I uppsatsen kommer allt material att avidentifieras, vilket innebär att vi inte kommer att uppge ditt namn eller andra personuppgifter. Detta för att undvika att du som deltagare kan identifieras.

Det övergripande syftet med studien är att undersöka vad som upplevs vara tillåtet eller inte tillåtet i våra kärleksrelationer, där fokus ligger på vad vi får göra, känna inför eller tänka om personer utanför kärleksrelationen. Förhoppningsvis kan studien ge en rikare bild av hur kärleksrelationer fungerar i Sverige idag. Genom intervjun får du som deltagare möjlighet att reflektera kring en nuvarande eller tidigare kärleksrelation och förhoppningsvis lära dig någonting om dig själv.

Det följer av ämnets karaktär att frågorna kan uppfattas som känsliga. Du kan som deltagare välja att inte svara på en fråga om du känner att den blir för personlig och du har rätten att närsomhelst avbryta ditt deltagande i studien utan att ange några särskilda skäl.

Med din underskrift intygar du att du tagit del av denna information och att du samtycker till deltagande i studien.

Datum:

Signatur:.....

Författare: Emma Magnusson & Jon Havemose psp.examensuppsats@gmail.com

Handledare: Ingela Steij Stålbrand Ingela.Steij_Stalbrand@psychology.lu.se